

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko
Oddelek za romanske jezike in književnosti
Ana Fonda

PRAGMATIČNA ANALIZA DISKURZNIH OZNAČEVALCEV V SPONTANEM
GOVORU V SLOVENŠČINI IN ITALIJANŠČINI

Mentorici:

Simona Kranjc

Martina Ožbot

Ljubljana, maj 2012

Kazalo vsebine

UVOD	6
Uvod v teorijo diskurznihi označevalci	8
Govorjeni jezik	8
Pojavne oblike govorenega jezika	9
Emocije v govorenem jeziku	10
Pretvorba govorenega besedila v pisnega	11
Diskurzni označevalci.....	13
Poskus definicije diskurznihi označevalci	14
Pozicija diskurznihi označevalci v strukturi pogovora	15
Pragmatična razčlemba povedi	15
Problem prevajanja diskurznihi označevalci na primeru slovenščine in italijanščine	17
Paradigmatska in sintagmatska večfunkcionalnost.....	18
Paradigmatska večfunkcionalnost	18
Sintagmatska večfunkcionalnost	18
Diskurzni označevalci z vidika slovničnih lastnosti.....	19
Diskurzni označevalci kot spremljevalci neverbalne komunikacije.....	20
Čas in prostor	21
Diskurzni označevalci in spontanost v govoru	22
Razumevanje spontano oblikovanega sporočila	23
Leksika spontano oblikovanega sporočila	24
KORPUSI – izdelava in trenutno stanje v Sloveniji in Italiji.....	25
Korpusi v Sloveniji	26
FidaPLUS	26

Nova Beseda.....	26
Učni korpus govorne slovenščine.....	27
Korpus GOS	27
Korpusi v Italiji	27
CIT	27
CLIPS	27
LABLITA.....	28
LIP	28
Izdelava korpusa za potrebe raziskave.....	28
PRAGMATIČNA ANALIZA DISKURZNIH OZNAČEVALCEV V SLOVENSKEM IN ITALIJANSKEM JEZIKU	29
Druge tovrstne raziskave	30
Cilj raziskave	30
KLASIFIKACIJA DISKURZNIH OZNAČEVALCEV	31
Nebesedni diskurzni označevalci	31
Premori	31
Nebesedna mašila	32
Podaljševanje samoglasnikov na koncu besede.....	33
Kopičenje.....	33
Besedni diskurzni označevalci	35
Stavčni	35
Z glagolom rekanja.....	35
Z drugimi glagoli.....	36
Nestavčni	38
Besedna mašila.....	38
Nedoločni zaimki	41

Sklep.....	42
Riassunto in italiano	44
Seznam literature.....	50
Priloge	53

Zahvaljujem se obema mentoricama, družini, ki mi je omogočila izobraževanje, prijateljem, ki so me podpirali, in odlični glasbi, ki me je spremljala ob pisanju.

UVOD

Šolan človek pa je po navadi pri govorjenju za čudo nebogljen: motovili, menca in jeclja, kakor da bi se mu štrene mešale. Zažene se, pa ne zna priti do konca, obvisi sredi misli.

Mirko Mahnič

Diplomsko delo obravnava pojave v spontanem govoru s pragmatičnega vidika v slovenskem in italijanskem jeziku. Gre za diskurzne označevalce, ki jih najdemo v vsakem jeziku in jih uporabljamo vsak dan. So posebna značilnost spontanega govora, nekaj, kar loči vnaprej pripravljeno besedilo od nepripravljenega, sproščenega govora.

V Sloveniji se s pragmatičnim raziskovanjem ukvarjajo številni jezikoslovci, med njimi so S. Kranjc, M. Smolej, D. Verdonik, V. Mikolič, M. Stabej, M. Schlamberger Brezar, O. Kunst-Gnamuš itd. Raziskave na tem področju, torej na področju diskurznih označevalcev, niso številne, še posebno ne z vidika kontrastivnega postavljanja enega jezika ob drugega. D. Verdonik je analizirala diskurzne označevalce v telefonskih pogovorih, Mikolič pa v korpusih Turdis-I in Turdis-II. Raziskovanje področja je torej v slovenskem prostoru še zelo mlado. Zaradi tega prihaja tudi do neskladij v poimenovanju teh elementov – v angleškem jeziku, v katerem je bilo narejenih ogromno tovrstnih raziskav (D. Schiffrin, D. Blakemore, S. Croucher, pa tudi vsi raziskovalci iz mnogih držav po svetu, ki so svoje študije objavili v angleščini), se pojavlja precej različnih izrazov: *discourse markers*, *connectors*, *discourse operators*, *pragmatic markers* in tako dalje.

V Italiji je veliko študij posvečenih italijanskemu jeziku na televiziji. Veliko se jih osredotoča na sociološki¹ in sociolingvistični vidik, saj je pojav nacionalne televizije v petdesetih letih dvajsetega stoletja izjemno vplival na narodno zavest in razširitev italijanščine kot vsenarodnega jezika. Manj študij je posvečenih pragmatičnemu vidiku televizijskega govora, najbolj vplivna in znana pa je jezikoslovka C. Bazzanella (tudi A. Giannini, M. Pettorino), ki je svoje raziskovanje posvetila pragmatičnim analizam in prav posebej tudi diskurznim označevalcem, ki jih imenuje *segnali discorsivi*.

Odločila sem se, da bom diskurzne označevalce opazovala v spontanem govoru v oddajah na nacionalnih televizijah RTV in RAI. Za to možnost sem se odločila zato, ker sem pri

¹ Mnogo je monografij, ki obravnavajo zgodovino italijanske televizije in radia in njihov vpliv na družbo, politiko in kulturo, manj je takih, ki bi obravnavale jezikovno plat.

poslušanju oddaj opazila ogromno elementov, ki niso povezani s skladnjo povedi in tudi niso njen nujni del, a se vseeno pojavljajo zelo pogosto in pri vseh govoricah, ki govorijo spontano.

Pri iskanju najprimernejšega izraza za elemente, za katere vemo, da obstajajo, a so njihove razsežnosti težko predstavljljive, so se mi odpirala še dodatna vprašanja. Kako zamejiti količino elementov, ki se pojavljajo v spontanem govoru in niso del posameznih stavkov? Ali je to sploh mogoče? Če se omejimo na elemente z določenimi značilnostmi, spadajo zraven tudi vsi vezniki? Veliko je še odprtih vprašanj, na katera v sklopu te raziskave ne bo mogoče odgovoriti, predvsem zaradi omejenega prostora, pa tudi ker to ni namen pričujočega dela.

Gre predvsem za iskanje ugotovitev, kako deluje spontani govorjeni jezik v določeni situaciji – v tem primeru na nacionalni televiziji – in kakšne značilnosti ga zaznamujejo, s predpostavko, da se v taki situaciji govorci do neke mere brzdajo pri izbiri leksike, potez, ki karakterizirajo spontani govor, pa le ne morejo prikriti. Veliko avtorjev umetnostnih (pa tudi neumetnostnih) del se sreča s posnemanjem resničnega, aktualnega dialoga med resničnimi ali fiktivnimi osebami, pri čemer so lahko bolj ali manj uspešni, a šele raziskovanje določenega področja prinese spoznanja, ki lahko pri takem posnemovanju pomagajo, in je tako fiktivni dialog bolj avtentičen. V mislih imam predvsem številne filmske in gledališke scenarije, pri katerih gre za posnemanje spontanega govora med prijatelji, znanci itd. Nekateri delujejo manj pristni, nekateri bolj, kar tudi neposredno vpliva na to, kako gledalec doživlja dogajanje na platnu, ekranu ali tudi na odru. Vsekakor pristnost spontanega govora zahteva odlično opazovanje jezika, pa tudi poznavanje njegovih značilnosti, saj lahko nekaj posnemamo samo, če zadevo dobro poznamo. Cilj mojega diplomskega dela je predstaviti rabo diskurznihih označevalcev v slovenskem in v italijanskem jeziku in predlagati njihovo klasifikacijo.

Uvod v teorijo diskurznih označevalcev

Analiza diskurza se je kot raziskovalna disciplina razmahnila v zadnjih desetletjih, v Sloveniji pa je še mlajša. D. Verdonik poudarja, da je analiza diskurza (oziroma analiza pogovora) pomembna, saj pogovor oblikuje naše vsakdanje življenje. Je ključna človekova dejavnost, saj s pogovorom vzpostavljamo in ohranjamo odnose, izražamo čustva in mnenja. Skozi tovrstno analizo lahko torej razumemo temeljne odnose in procese, ki se odvijajo v komunikaciji. Spoznamo in opazujemo kognitivne procese, skozi katere obvladujemo pogovor, zato tako raziskovanje ni zanimivo le z jezikoslovnega, temveč tudi s psihološkega in splošno družboslovnega vidika – govor je namreč prepleten s socialno in kognitivno dimenzijo (Verdonik 2007).

Študije o analizi diskurza so se v preteklosti, predvsem v 20. stoletju, pojavljale v zvezi s filozofijo in antropologijo in prikazale dogajanje v diskurzu kot poseben del človeške intelektualne in družbene dejavnosti (Schiffrin 1987). Jezikoslovje se zato pri tovrstnih raziskavah močno navezuje na ugotovitve s področja sociologije, psihologije in ostalih humanističnih ved. Šele v zgodnjih šestdesetih letih 20. stoletja se z J. Austinom, J. Searlom in P. Griceom manifestira zanimanje za predvsem jezikovno plat diskurza.

Pri sporazumevanju in oblikovanju sporočil na prvi pogled uporabljamo samo eno sredstvo – jezik. Zavedati se moramo, da je vsaka komunikacija izpeljana v družbi in ima potemtakem z njo povezane lastnosti. Vsako sporočilo, tako jezikovno kot nejezikovno, je motivirano in ima svoj namen. Je sredstvo, s katerim dosegamo cilje, ki zadovoljijo naše potrebe; že samo to je dovoljšen razlog, da umeščamo celoten potek sporazumevanja – od nastanka zamisli do končnega oblikovanega sporočila – v družbeni kontekst (Kunst-Gnamuš 1983).

Govorjeni jezik

Čeprav se govorna varianta jezika manifestira veliko pogosteje kot zapisana beseda, se je osrednji del jezikoslovnih študij osredotočil predvsem na pisano varianto. Ta je bila od nekdaj veliko lažje obvladljiva kot govorni jezik (Zemljarič Miklavčič 2008). Na prvi pogled sta govorni in zapisani jezik enaka – oba enako razumemo in znamo uporabljati. Kljub temu pa je razlika v prenosniku veliko pomembnejša, kot se sprva zdi. Kot primer lahko vzamemo učenje tujega jezika v šoli ali na tečaju. Če opazujemo svoje napredovanje pri učenju, vidimo, da nam je veliko lažje razumeti zapisano besedilo kot pa govorno, čeprav gre za isti tekst. Govorjeno besedilo lažje razumemo, če imamo transkripcijo pred seboj. Pri recepciji govornega ali zapisanega besedila gre za dva različna načina sprejemanja informacij – pri

prvi besedilo slišimo, pri drugi pa vidimo. Velikokrat se nam zdi, da pri zapisanem besedilu dobimo več informacij kot pri govorjenem, vendar to ni nujno res, predvsem pa je odvisno od tega, kakšne informacije želimo pridobiti – podatkovne informacije o neki zunajjezikovni predmetnosti ali tudi informacije o psihičnem in fizičnem stanju govorca, ki so opazne samo pri govorjenem besedilu. Vzrokov za to na tem mestu na bom obravnavala, moj namen je poudariti razliko v prenosniku in njen vpliv na razumevanje besedila.

Pojavne oblike govorjenega jezika

Govorjeni jezik besedila, ki ni vnaprej pripravljeno, se kaže v mnogih različnih oblikah. Jezik se razlikuje glede na govorca, poslušalca in ostale okoliščine, ki določajo njegovo rabo. Govorjeni jezik politikov na televiziji med predvolilno kampanjo se razlikuje od tistega, ki ga uporablja trgovka za blagajno v trgovini, čeprav so poslušalci lahko iste osebe. Govorci na televiziji, v tem primeru politiki, nastopajo v javnem govornem položaju, posluša jih množica ljudi, sestavljena iz poslušalcev, ki se med seboj razlikujejo po družbenem položaju, starosti, izobrazbi, zaposlitvi, miselnosti itd. Glede na okoliščine bi pričakovali zborni obliko jezika, a ker gre za spontani, vnaprej nepripravljeni govor, se jezik odmika od zbornega, zlasti v glasoslovju in besednem redu (Hribar 2002). Kljub temu predvidevamo, da so govorci na določene teme vseeno pripravljeni, saj je njihov namen prepričati poslušalca, da svoj glas nameni določeni stranki.

Ob tem se odpira vprašanje, kako in koliko diskurzni označevalci vplivajo na verodostojnost prepričevalnega ali katerega koli drugega govora. Ena od hipotez, ki si jo postavljam, je tudi ta, da z nepredvidljivostjo okoliščin rase tudi število diskurzni označevalcev. Bolj kot se okoliščine nepredvidljive, bolj postajajo tudi emocionalne, kar povzroči dodatne spremembe pri spontanosti v govoru, saj je ta pogojena tudi z emocionalno situacijo govorca.

Brez analize je težko reči, v čem točno se razlikuje govorjeni jezik politikov na televiziji od govorjenega jezika učiteljev v šoli, profesorjev na fakulteti itd., te razlike pa gotovo nastanejo zaradi različnih okoliščin, v katerih se znajde govorec. To je tudi eno ključnih spoznanj pragmatike – oblika sporočila in jezika je odvisna od okoliščin nastajanja. To so vsi dejavniki, ki kakor koli vplivajo na tvorjenje in razumevanje sporočila, tudi tisti, ki se jih ne zavedamo. O. Kunst-Gnamuš² dokazuje, da ista poved v različnih okoliščinah sporoča različne stvari. So torej nezanemarljiv del tudi pri rabi diskurzni označevalcev.

² V *Govorno dejanje – družbeno dejanje*, 1983.

Ko si zamislimo obliko govornega jezika, se med prvimi zagotovo spomnimo na dialog, na komunikacijo med dvema ali več osebami, kar je tudi najpogostejša situacija. Potek dialoga in njegove značilnosti so odvisne od odnosa, ki ga imajo med seboj govoreče osebe. Na podlagi tega odnosa in spreminjajočih se okoliščin, lahko opredelimo različne pojavne oblike diskurza³.

1. Direktna dvosmerna izmenjava prostih izjav med dvema enakovrednima osebama, neenakovrednima osebama, med dvema tujcema itd.
2. Nedirektna dvosmerna izmenjava izjav preko telefona.
3. Direktna dvosmerna izmenjava vodenih izjav – intervjuji, spraševanja, debate itd.
4. Direktna enosmerna izmenjava izjav od govorca do naslovnika – predavanja, konference, šolske ure, politični in drugi govori itd.
5. Enosmerna ali dvosmerna izmenjava izjav na daljavo – televizija, radio itd.

Emocije v govornem jeziku

Čustva ali emocije se kažejo posredno tudi skozi govor posameznika in nanj vplivajo. Najbolj se kažejo v spremembah glasu, imajo pa tudi druge vplive, in sicer koliko je negativnih in pozitivnih izrazov, katerih tem se govorec izogiba, koliko različnega besedja uporablja itd. (Kovačič 1994). Odnos, ki se vzpostavlja med jezikom in čustvi, je nekoliko specifičen, saj je jezik, ko govorimo, naša zavestna dejavnost. Poleg tega je emocije izredno težko opisati s točno določeno besedo, mnogokrat se zatečemo k metaforam, sinestezijam in primerjavam s predhodnimi podobnimi izkušnjami (idem). Prav zato lahko sklepam, da čustveno stanje vpliva na rabo diskurznihih označevalcev, saj so ti prav tako del spontanega govornega jezika in to celo tisti del, ki je najbolj podvržen spremembam, saj je njegov pomen izprazen.

V analizi diskurza so emocije in psihološki vidik pogostoma zanemarjene, saj se raziskovalci osredotočajo na jezikovno rabo, čeprav je jezik predvsem povezan s posameznikom in z njegovim mentalnim svetom. Psihološki dejavnik je v javnem govoru manj viden, še posebno, ko gre za vnaprej pripravljen govor. Pri spontanem govoru so vidnejša čustvena razmerja med sogovorci, ki vplivajo na potek diskurza (Verdonik 2004).

³ V La progettazione di prove di produzione e interazione orale in ambito di certificazione linguistica per scopi accademici, 2005. Študija se opira na primere iz italijanskega korpusa LIP, ki bo podrobneje predstavljen v nadaljevanju.

Pretvorba govornega besedila v pisnega

Z vprašanjem prekodiranja besedila se ne ukvarja samo jezikoslovje, temveč tudi druge vede, katerih predmet je jezik, čeprav samo posredno. Na tem mestu naj omenim vse jezikovne tehnologije, ki imajo namen zadovoljiti potrebe po raznih tehnološko zahtevnejših operacijah, kot na primer po strojnem prevajanju, razpoznavanju spontanega govora, prevajanju govora itd. (Verdonik et al. 2008) Pri prekodiranju besedila iz govornega v pisno mora tvorec spremeniti kod (od tod tudi izraz prekodiranje), s spremembo koda pa se nekatere informacije izgubijo. Koliko informacij se izgubi pri pretvorbi je močno odvisno od tega, za kakšen tip besedila gre – prekodiramo lahko spontani govor, dialog, recitacijo umetnostnega besedila itn., pomemben je pa tudi podatek o tem, kakšen namen imamo z zapisom (Podbevšek 1990). Če je zapis besedila namenjen nadaljni raziskovalni dejavnosti, bo najverjetneje šlo za transkripcijo besedila, ki bo morala slediti določenim načelom, saj receptor govornega dejanja ni več poslušalec/gledalec, ampak bralec.

J. Austin pravi, da »[T]eh⁴ potez govornega jezika ni mogoče kar tako prenesti v pisni jezik. Ton glasu, kadenco in poudarek nasprotovanja smo, na primer, poskušali prenesti z rabo klicaja in vprašaja (toda to je zelo skopo). Ločila, ležeči tisk in besedni red so v pomoč, a so precej okorni.«

Analiza pogovora se je razvila v sociologiji pri etničnih študijah. Uporabljajo se podatki iz realnega pogovora med dvema ali več osebami. Za empirično raziskovanje se pripravijo transkripcije posnetkov pogovorov, ki morajo biti zelo natančne, da se lahko raziskava nanaša na točne podatke. Transkripcija je narejena po specifičnih dogovorjenih pravilih, ki se razlikujejo od pravil običajnega pisanja. Pri transkribiranju so problematične predvsem tri komponente:

- Linearizacija zapisane besede in paralelizem govorne besede. V realnem pogovoru se pojavlja simultano besedilo, torej prekinitve, skakanje v besedo itd., zapisan jezik pa deluje linearno.

⁴ Austin v svoji monografiji *Kako napravimo kaj z besedami* (1962) predstavi poved »Pripravlja se k napadu«, ki naj bi bila izgovorjena na tri različne načine z različnim tonom glasu, kadenco in poudarkom. Poved zapiše na tri načine, in sicer Pripravlja se k napadu! (svarilo), Pripravlja se k napadu? (vprašanje) in Pripravlja se k napadu!? (nasprotovanje). Ločila v tem primeru nakazujejo, kakšno intonacijo naj bi imela poved, ko je izrečena, vendar je ta podatek vseeno precej ohlapen, saj če izgovora ne slišimo, si kljub ločilom težko predstavljamo, kakšen ton in intonacija sta bila prisotna.

- Zvoki. Vse zvoke je potrebno vključiti v transkripcijo, saj so zelo pomembni pri analizi govornega besedila. Sem štejemo vse pavze in nekatere diskurzne označevalce.
- Receptija bralca. Nekdo, ki pogovora ni slišal, se mora v transkripciji znajti s pomočjo navodil za branje in s postavitvijo v širši in ožji kontekst (Bazzanella 2008).

Pravil za transkripcijo je več, eden najbolj univerzalnih je tisti, ki ga je razvila G. Jefferson⁵. D. Schiffrin, ena prvih raziskovalk diskurznihih označevalcev, je razvila svoj sistem za transkripcijo.

Tudi V. Mikolič (2009) opozarja na problem tekočega branja transkripcije. Prek govornega kanala se namreč pogovor sliši povsem koherenten, medtem ko v pisnem prenosniku prihaja do težav.

V korpusu, ki sem ga naredila za namen diplomskega dela, se nisem poslužila posebnih transkripcijskih metod, saj sem se želela osredotočiti na diskurzne označevalce in ne na ostale značilnosti govornega jezika. Za potrebe te raziskave je zadoščal prepis govornega jezika v pisno obliko, kar se je mestoma izkazalo za težavno. Sledila sem napotkom v Javnih navodilih za transkribiranje pogovorov.

Pomembnejše napotke povzemam v nadaljevanju:

- Premore sem označila z oznako *premor*. Označila sem tiste pavze, ki so enake ali daljše od časovnega intervala 1,5 sekunde.
- Glasov, ki niso izgovorjeni, nisem zapisala (misl, zlo, ...).
- Dvoustnični v sem zapisala s črko v (provzaprov ...).
- Mašila sem zapisala s tremi črkami (eee, eem, mmm, ...).
- Ločil nisem uporabljala, razen klicaja in vprašaja pri izrazitih vzklikih, ukazovanju in vprašanjih.

⁵ Povzeto po G. Jefferson: Glossary of transcript symbols with an introduction, 2004.

Diskurzni označevalci

Ker je tema tega diplomskega dela del raziskovalne veje, ki še ni povsem ustaljena v jezikoslovni stroki, je poimenovanje ključnega pomena, a tudi precej problematično. Elementi, ki jih raziskujem, so bili večkrat omenjeni, obstajajo tudi študije, ki se z njimi ukvarjajo in jih skušajo umestiti v analizo diskurza in pragmatiko v širšem smislu. Kljub temu pa se v strokovnih objavah (predvsem slovenskih) pojavljajo določena neskladja.

Zasledila sem poimenovanja oporni signali, zapolnjevalci vrzeli, delilni signali, diskurzni označevalci.

V javnih navodilih za transkribiranje govornih besedil⁶, v katerih so na enem mestu zbrani napotki za transkripcijo, je eno izmed poglavij tudi poimenovano »Mašila«, omenjeni pa so tudi oporni signali⁷. Mašila so torej v tem dokumentu ločena od opornih signalov.

Na iskanje pravega izraza ima vpliv tudi to, da gre za raziskavo, ki skuša zajeti pojave v dveh različnih jezikih – enem slovanskem in enem romanskem. V italijanskem prostoru je večina avtorjev pragmatičnih študij enotna in za raziskovane elemente uporablja izraz *segnali discorsivi*⁸.

Slovenski izraz mašilo, ki se mnogokrat pojavlja v vsakdanji sferi, manj pa v strokovnih člankih, ima v italijanščini ustreznico *intercalare*. Tudi v italijanskem prostoru izraz *intercalare* ni zastopan v strokovni publicistiki, enako kot slovenski izraz mašilo. Že samo iskanje na največjem brskalniku po spletu poda večino rezultatov v obliki poljudnih člankov ali prispevkov na raznih forumih, enako velja za italijanski laični izraz. Opazila sem, da kljub temu da sta izraza tako v slovenskem kot v italijanskem jeziku povsem vsakdanja in razširjena, ju stroka ne uporablja za izražanje v strokovnih študijah. Poleg tega se oboje lahko uporablja (in tudi izvira) iz različnih kontekstov, ne samo iz jezikoslovnega.

Izraz diskurzni označevalci dosledno uporablja D. Verdonik. Ker njena definicija diskurzni označevalcev najbolj sovпада s temo moje raziskave, sem izbrala izraz diskurzni označevalci.

⁶ V Sporazumevanje v slovenskem jeziku – govorni korpus GOS, 2010.

⁷ Kot primeri opornih signalov so naštetí ja, mhm, aha, v redu, dobro.

⁸ Izraz dosledno uporablja Carla Bazzanella, ki je raziskovanju pragmatike in diskurzni označevalcev posvetila večino svojih študij in je največkrat citirana strokovnjakinja na tem področju.

Poskus definicije diskurznihi označevalcev

Diskurzni označevalci so elementi, ki izgubijo svoj prvotni pomen in prevzamejo vrednost zapolnjevalcev, ki omogočajo povezovanje med ostalimi besednimi elementi, ki ohranjajo prvotni pomen. Diskurzni označevalci močno vplivajo na strukturo besedila, saj ga umeščajo na medosebni ravni in so kazalec kognitivnih procesov (Bazzanella 2008).

Definicija teh elementov torej ne temelji na njihovih slovničnih kategorialnih lastnostih, saj gre za kategorijo, v katero se uvrščajo po svoji funkciji. Gre za elemente, ki imajo enako funkcijo; v besedilu zapolnjujejo prostor, ki nastane ob naravnem procesu govora.

Prav zaradi relativno mlade raziskovalne veje se širše in ožje definicije razlikujejo od jezikoslovca do jezikoslovca. Izpostavila bom nekaj tistih, ki so najbolj vplivale na nadaljnje raziskovanje pojava.

D. Schiffrin (1987) postavlja v ospredje problematiko definiranja diskurznihi označevalcev⁹ v povezavi z definicijo izjave v govoru na splošno. Diskurzne označevalce poskuša definirati kar se da široko, zajame torej vse elemente, ki imajo podobno funkcijo¹⁰. Izpostavi neodvisnost diskurznihi označevalcev od stavka – stavek torej popolnoma funkcionira, tudi če odstranimo te elemente. Za primer lahko vzamem izjavi iz korpusa.

v tem trenutku **recimo** mi je tale všeč je dekorativna prekrasna lepa in **premor** mi je prav hudo ko jo bo nekdo kupu **recimo a ne**

va bene ti faccio veramente tanti complimenti che sei una ragazzaaa veramente speciale **eee** e una cantante **come dire** doc per cui ti auguro veramente tanta tantaaa carriera **insomma** perché mi sembri anche una con la testa sulle spalle il che non guasta mai

Obema izjavama bi lahko odvzeli odebeljene elemente in dobili povedi brez diskurznihi označevalcev, ki bi jih lahko zamenjali za vnaprej pripravljen tekst.

v tem trenutku mi je tale všeč je dekorativna prekrasna lepa in mi je prav hudo ko jo bo nekdo kupu

⁹ Imenuje jih *discourse markers*.

¹⁰ Našteje (v angleščini) *oh, well, and, but, or, so, because, now, then, I mean, y'know*.

ti faccio veramente tanti complimenti che sei una ragazza veramente speciale e una cantante doc per cui ti auguro veramente tanta tanta carriera perché mi sembri anche una con la testa sulle spalle il che non guasta mai

Tudi S. Pons Bordería (2001) pravi, da gre za elemente, za katere je pomembnejša določena funkcija kot pa kategorialna lastnost besedne vrste. Kljub temu se lahko diskurzni označevalci klasificirajo glede na besedne vrste ali glede na funkcijo, ki jo opravljajo. Večina diskurzni označevalcev naj bi spadala v besedno vrsto veznikov in prislovov. Ko te besede funkcionirajo kot diskurzni označevalci, se jim pripiše drugačen pomen od prvotnega.

V. Mikolič za tovrstne elemente jezika trdi, da so predvsem pomembni za razvijanje odnosov med sogovorniki in za organizacijo diskurza, ne igrajo pa posebne vloge pri vsebini. Mikolič je naredila tudi kvantitativno raziskavo diskurzni označevalcev in ugotovila, da jih je v korpusu, ki ga je obdelala, prisotnih 14 odstotkov. V svoji raziskavi je diskurzne označevalce ločila tudi glede na pozicijo, in sicer: diskurzni označevalec kot samostojna izjava, diskurzni označevalec na začetku izjave, diskurzni označevalec na koncu izjave in nezačetni in nesamostojni diskurzni označevalec. Opazovala je tudi diskurzne označevalce v vlogi popravljanja in opazila, da se popravljanja pojavljajo iz treh razlogov; govorec želi spremeniti strategijo, ima težave pri izgovorjavi ali popravlja napako.

E. Khachaturyan (2011) v svoji študiji uporabi izraz *i segnali del dire*. Primarno gre za označevalce, ki vsebujejo koren glagolov rekanja, a so lahko tudi brez njega. Kot primer takih struktur našteje *diciamo, per così dire, vuol dire, a dir il vero, dico* itd.

Pozicija diskurzni označevalcev v strukturi pogovora

Pragmatična razčlemba povedi

Pri razumevanju rabe jezika si pomagamo s pragmatično razčlemba povedi. Ugotoviti moramo, katere stopnje oz. korake naredimo, preden se končno sporočilo oblikuje in ga izrečemo. Pomembno je, da upoštevamo dejstvo, da neko sporočilo dobi svoj dejanski pomen šele v govornem položaju. Stopnje upovedovanja določene vsebine povzemam po O. Kunst Gnamuš (1983):

- 1. stopnja: Pomenski zapis smisla

Ko se pojavi zamisel o sporočilu, izbiramo najprej vsebino – propozicijske sestavine. Te izbiramo glede učinkovitost, ki jo bodo imele pri naslovniku. Za primer lahko vzamemo poved iz korpusa.

ja glih tok nočš bit kao emo sam si pa kao pretvarjaš se da si hipster sam kao nisi pa nočš bit mainstream zto k si preveč underground sam si mainstream ne *smehgo*

Sporočevalec si je za propozicijske sestavine izbral točno določene besede z namenom, da bi čim bolj prepričljivo izrazil svoje mnenje o izbrani temi. Propozicije tvorijo upovedovalno podstavo sporočila in so izbrane glede na govorni položaj: odvisne so od razmerja, ki ga ima sporočevalec do naslovnika, in kaj mu želi sporočiti. V našem primeru je naslovnik novinarka, hkrati pa tudi gledalci, saj se je sporočevalec zavedal, da bo njegova izjava uporabljena v oddaji.

- 2. stopnja: Izbira pomenske podstave

»Sporočevalec izbere pomensko podstavo povedi iz širokega pomenskega območja [...].«¹¹ Vedno je izbira vezana na govorni položaj. Sporočevalec izbere tisto lastnost zunajjezikovne realnosti, ki se mu zdi najzanimivejša, in jo izrazi z ustreznim razmerjem v povedi (vzročnim, posledičnim, časovnim itd.). V primeru zgornje povedi je govorec ocenil, da je naslovnik seznanjen z izrazi underground, mainstream, emo itn. Izjava je bila oblikovana spontano, kar lahko vidimo iz ne popolnoma oblikovanih pomenskih podstav – v povedi se namreč prepletajo vzroki, posledice, nasprotja itd., čemur bi se lahko govorec izognil, če bi izrečeno vnaprej pripravil.

- 3. stopnja: Oblikovanje sporočila

Govorec je izbral sestavine, ki so po njegovem mnenju ustrezale govornemu položaju in ki jih bodo gledalci po vsej verjetnosti razumeli. Izbrane besede ne le poimenujejo zunajjezikovne predmetnosti, temveč tudi izražajo sporočevalčevo razmerje do te predmetnosti. Posebej opazimo tuji besedi mainstream in underground, s katerimi je govorec označil predmetnost, ki si je po njegovi oceni naslovnik ne bi mogel dobro zamisliti, če bi uporabil slovensko ustreznico.

¹¹ Kunst Gnamuš, 1983.

Problem prevajanja diskurznih označevalcev na primeru slovenščine in italijanščine

C. Bazzanella omenja tudi problem analize in prevajanja diskurznih označevalcev med različnimi jeziki, saj se prav tu pokaže, da je pomembnejša funkcija, ki jo imajo, in ne njihova leksikalna plat. Kot primer za to lahko navedem diskurzna označevalca v *bistvu* in *in realtà*. Gre za dva različna izraza, ki pomensko sicer ustrezata en drugemu, vendar sta v dotičnih jezikih uporabljena z nekaj razlikami.

V *bistvu* je besedna zveza, ki je prišla iz srbohrvaščine, v SSKJ pa je zapisano, da gre za publicističen izraz. Ustrezni sopomenki sta *pravzaprav*, *dejansko*. *In realtà* bi v slovenščino lahko prevedli »v resnici«. V spodnjih primerih lahko vidimo, da se v *bistvu* in *in realtà* lahko recipročno prevajata, čeprav nimata povsem enakega pomena:

ja in pesem prav tako kot pevce potrebuje tudi poslušalce to je **v bistvu** njena osnovna osnovno poslanstvo ne

Prevod v italijanščino: »Si, e la canzone ha bisogno sia di cantanti sia di ascoltatori, questa in realtà è la sua missione.«

ma allora **in realtà** io mi sono dedicata anima e corpo già dapprima alla musica no poi però è anche così in famiglia eee

Prevod v slovenščino: »Ampak v bistvu sem se povsem posvetila glasbi že prej, ne, tako je tudi v družini.«

Pri prevajanju zadnjega primera sem že naletela na težavo prav pri diskurznih označevalcih, in sicer pri *no poi però*. Pomen diskurznih označevalcev, za katere nisem našla ustrezne rešitve, se je v slovenskem prevodu izgubil.

E. Khachaturyan (2011) je na to temo naredila kontrastivno analizo in ob bok postavila diskurzne označevalce iz italijanščine in francoščine ter primerjala njihovo slovnično in semantično plat. Ugotovila je, da marsikdaj slovnična podobnost ne pomeni nujno tudi semantične podobnosti, čeprav gre za dva jezika, ki sta si po izvoru zelo blizu.

Gre predvsem za večpomenskost in večfunkcionalnost, ki jo ima posamezni diskurzni označevalec. Te se lahko kažejo tudi v neverbalni komunikaciji, ki spremlja izreko določenega elementa in je z njim neposredno povezana. Če bi podnaslavljali film, pri katerem pride do izraza tako vizualna kot avditivna plat diskurza, bi najbrž pri določenih elementih imeli težave. V neki kulturi lahko neka gesta pomeni določeno čustvo, mnenje ipd., v neki

drugi kulturi pa pomeni nekaj povsem drugega, zato je pomembno, da to prevajalec ve in zna interpretirati ter posledično pravilno prilagoditi ciljnemu jeziku in kulturi.

Paradigmatska in sintagmatska večfunkcionalnost

Za diskurzne označevalce je značilno tudi to, da enak element lahko opravlja več funkcij. Te delimo na paradigmatske in sintagmatske. Za natančnejšo raziskavo o paradigmatskih in sintagmatskih funkcijah v slovenskem in italijanskem jeziku bi potrebovala večji korpus in več prostora, zato je ta teorija le predstavljena v nadaljevanju. Teorija je povzeta po C. Bazzanella.

Paradigmatska večfunkcionalnost

Za paradigmatsko večfunkcionalnost gre takrat, ko se pri enakem elementu spreminjajo pozicija, intonacija, glasnost in drugi kontekstualni dejavniki.

Kot primer za pomembnost intonacije pri diskurzni označevalci lahko navedem rastočo intonacijo¹² v drugi povedi:

A: Menim, da bi morali zakuriti.

B: A ja?

Rastoča intonacija (označena s končnim ločilom vprašajem) pove, da gre za željo po ponovni potrditvi ali za začudenost. Enako poved s padajočo intonacijo razumemo popolnoma drugače:

A: Menim, da bi morali zakuriti.

B: A ja.

Padajoča intonacija v tem primeru lahko pomeni brezbriznost, razočaranje ali potrditev, da smo sporočilo prejeli.

Sintagmatska večfunkcionalnost

Sintagmatska večfunkcionalnost pa se pojavi takrat, ko isti element združi več funkcij. Ta pojav nam tako otežuje razumevanje takega diskurznega označevalca.

C. Bazzanella (2004) predstavi tri vloge diskurzni označevalcev, poimenuje jih makrofunkcije. Govori o interaktivni, metatekstualni in kognitivni funkciji.

¹² Schiffrin (1987) navaja podoben primer.

Pri spontanem govoru opazujemo predvsem zapolnjevalce vrzeli z interaktivno funkcijo. Pričakujemo, da jih je pri formalnem in vnaprej pripravljenem govoru vidno manj, saj so kognitivni procesi usmerjeni v reprodukcijo in ne v razmišljanje o vsebini. Ravno zaradi tega procesa se v spontanem govoru pojavlja več diskurznihih označevalcev, saj z njihovo rabo pridobimo čas.

C. Bazzanella na tem mestu omenja tudi kanal in tip besedila. Gre za spontano tvorjena besedila javnega značaja.

S. Pons Borderia (2001) izpostavi tudi, da je za diskurzne označevalce značilna prva pozicija v povedi. Kljub temu da so bistven del spontanega govorjenega jezika, so za jezikovno plat sporočila nepomembni. Njihova lastnost je torej ta, da niso del stavka¹³, saj stavek brez njih funkcionira sam po sebi. Dodaten dokaz za to je dejstvo, da se diskurzni označevalci lahko pojavijo kjer koli v stavku, so torej izvenstavčne strukture.

Diskurzni označevalci z vidika slovničnih lastnosti

E. Khachaturyan (2011) razvija tudi drugačen pogled na diskurzne označevalce, in sicer z vidika slovničnih in kategorialnih lastnosti; vidi jih torej kot posebno slovnično kategorijo (in ne samo funkcijsko). S tako definicijo diskurzni označevalci padejo v kategorijo besednih vrst, kot so samostalniki, pridevniki, prislovi itd. Za tako definicijo diskurznihih označevalcev je potrebno določiti sam pomen, ki ga ima v diskurzu. Na ta način se lahko diskurzne označevalce razdelijo v štiri razrede, in sicer:

- zapolnjevalci vrzeli,
- členki,
- modalizatorji,
- ločitveni signali¹⁴.

Vsak razred ima svoje semantično-sintaktične lastnosti. Zapolnjevalci vrzeli imajo večinoma obliko prislovov.

Za primer lahko vzamemo italijanski *come dire*, ki ga je voditeljica uporabila v izjavi. *Come dire* bi lahko postavili ob bok slovenskemu *kako bi rekli*¹⁵. Oboje je zgrajeno iz prislova in glagola – v italijanskem primeru je glagol v nedoločniku, v slovenskem pa v pogojnem

¹³ Glej Schiffrin, 1987.

¹⁴ Avtoričin prevod.

¹⁵ Ustreznici bi vsekakor še našli, a za trenutno temo bo dovolj, če vzamemo samo ta primer.

naklonu. Slovnično je struktura povsem običajna, a njen pomen je v vlogi diskurznega označevalca izpraznjen. Ko voditeljica med stavkom reče *come dire*, je to za propozicionalno vsebino nerelevantno, saj s tako strukturo le zapolni prostor, ki se je ustvaril v govornem toku. To lahko dokažemo tako, da namesto odebeljenih elementov v izjavi vstavimo na primer *eee*.

v tem trenutku **eee** mi je tale všeč je dekorativna prekrasna lepa in **eee** mi je prav hudo ko jo bo nekdo kupu **eee**

eee ti faccio veramente tanti complimenti che sei una ragazza **eee** veramente speciale **eee** e una cantante **eee** doc per cui ti auguro veramente tanta tanta **eee** carriera **eee** perché mi sembri anche una con la testa sulle spalle il che non guasta mai

Opazimo dvojne značilnosti. Prva se dotika diskurzni označevalcev s slovnične plati. Vidimo, da imajo (vsaj nekateri) diskurzni označevalci svojo slovnično strukturo, ki jo lahko analiziramo z vidika kategorialnih lastnosti posameznih besednih vrst in z vidika stavčnih členov.

Druga značilnost, ki je za potrebe te raziskave zelo pomembna, pa je ta, da smo z zamenjavo diskurzni označevalcev v izjavah opazili, da med seboj niso popolnoma zamenljivi in potemtakem tudi niso enakovredni. Mašilo *eee*, s katerim sem zamenjala ostale diskurzne označevalce, bi v aktualiziranem spontanem govoru zvenel nenaravno na začetku in na koncu izjave. Lahko sklepam, da se nebesedna mašila v večini primerov pojavljajo med govornim tokom, ne pa na začetku in prav tako ne na koncu izjave.

Diskurzni označevalci kot spremljevalci neverbalne komunikacije

Pri analizi izsekov iz oddaj, ki so se pojavile na televizijskih programih italijanske in slovenske nacionalne televizije, pričakujem, da bodo velik vpliv imele tudi okoliščine, v katerih je govorjeno besedilo nastajalo. Ker gre za audiovizualno gradivo, se poleg verbalnih prvin lahko opazuje tudi tiste neverbalne, ki jih sicer pri zvočnem zapisu ne bi mogli (drža telesa, bližina sogovornikov, očesni stik itd.). S. Seneviratne¹⁶ izpostavlja dejstvo, da diskurzni označevalci skupaj z neverbalnimi elementi sooblikujejo sporočilo govorca. Poslušalcu namreč predstavijo več plasti sporočila – kažejo govorčevu pripravljenost, iznajdljivost, počutje itn. Glede na to lahko pričakujem, da se nekateri diskurzni označevalci pojavljajo samo v nekaterih situacijah in obratno – od situacije je odvisno, koliko in kateri diskurzni označevalci se bodo pojavljali.

¹⁶ V *The Relevance of Theoretic Approach to Discourse Markers*.

Čas in prostor

Zmotno je misliti, da so diskurzivni označevalci del samo spontanega govornega jezika. Pojavljajo se namreč tudi v novodobnih sredstvih komuniciranja, predvsem na spletu, kjer se ustvarja iluzija o spontanem govoru. Čeprav je večina komunikacije izključno pisna, ima značilnosti govorne različice jezika – redukcije, glasovne premene, pogovorne izraze, nedokončane povedi, samopopravljanja itd. To lahko pripišemo občutku neformalnosti situacije, saj preko socialnih omrežij in klepetalnic večinoma komuniciramo z osebami, s katerimi tudi sicer stopamo v neformalno interakcijo. Če torej izvzamemo elektronsko pošto in druga sredstva, s katerimi lahko sporočamo tudi formalno (in ima ta oblika sporazumevanja tudi svoje zakonitosti), lahko izluščimo predvsem spontano pisane izjave. Ker gre za pisanje, ki sledi miselnemu toku (kot spontani govor), se tudi v njem pojavljajo diskurzni označevalci, pa tudi emocije, označene s tako imenovanimi emotikoni, ki lahko nadomeščajo neverbalno komunikacijo v živo. Preko novih tehnologij lahko torej ustvarimo situacijo, ki je podobna tisti, ko z osebo dejansko komuniciramo v živo in se tako tudi obnašamo (Bazzanella 2005). Prisotnost udeležencev v pogovoru v istem prostoru in času omogoča uporabo gestikulacije in deiktov, ki se sicer ne bi pojavljali v sporazumevanju.

Diskurzni označevalci in spontanost v govoru

Funkcija diskurzni označevalcev je neposredno povezana s stopnjo spontanosti v govoru. Bolj kot je govor nepripravljen, več časa potrebuje govorec, da oblikuje sporočilo. Diskurzni označevalci imajo pri pridobivanju časa v komunikaciji pomembno vlogo, saj opravljajo funkcijo tako imenovanih zapolnjevalcev, ki zapolnijo domnevna prazna mesta, nastala ob govorčevem razmišljanju.

A. Zwitter Vitez (2008) omenja pojavljanje diskurzni povezovalcev¹⁷, ki imajo vlogo organizacije diskurza in povezujejo različne dele besedila. V nepripravljenem spontanem govoru se jih pojavlja več, saj govorec nima vnaprej pripravljenega oblikovanega sporočila. Z diskurznimi povezovalci želi pritegniti pozornost naslovnika in prevzeti vlogo govorca, zato jih niza dokler ne uresniči svoje potrebe po izražanju sporočila. Vzročno-posledično razmerje med spontanostjo in diskurznimi označevalci bo natančneje prikazano v raziskavi.

Spontanost v govoru ima poleg nizanja diskurzni označevalcev še ostale posledice: sampopravljanje, sprotne komentarje lastnega izrekanja (podrobneje prikazani v raziskavi), specifičen besedni red itd. J. Zemljarič Miklavčič pravi: »Spontani govor se v resnici pogosto zdi kaotičen (posebej, če ga zapišemo), predvsem zaradi »netekočnosti« govora, ki je posledica govorčevega sprotnega procesiranja govora pod časovnim pritiskom, pa tudi situacijskega konteksta.«¹⁸

Spontani govor se pojavlja v različnih oblikah. Razlikovalni dejavniki so¹⁹:

- demografske značilnosti govorcev (geografska pripadnost, starost, izobrazba itd.),
- odnos med govorcami (formalni ali neformalni),
- okoliščine (v zasebnih ali javnih okoliščinah),
- prenosnik (neposreden stik ali preko naprav).

¹⁷ Termin, uporabljen v članku *O spontanem govoru*, 2008.

¹⁸ Zemljarič Miklavčič, 2008a.

¹⁹ Zemljarič Miklavčič, 2008a.

Razumevanje spontano oblikovanega sporočila

Večina komunikacije poteka v neformalnih vsakdanjih situacijah, ko se sporazumevamo z nepripravljenim govorom. Kljub temu da je ta oblikovan z mnogimi vstavki, ki niti skladenjsko niti vsebinsko niso potrebni, se vsi lahko brez težav sporazumevamo. Vsak bi lahko napravil približno transkripcijo spontanega govora, ki bi imela celo bolj pravopisno in skladenjsko usklajeno izjavo, kot bi bila originalna izjava sama.

To nam dodatno dokazuje, da diskurzni označevalci nimajo posebne slovnične, pravopisne ali skladenjske vloge, ampak je pomembna njihova funkcija.

Pri vprašanju razumevanja spontano oblikovanega sporočila se odpira tudi vprašanje, ali imajo taka sporočila svoje posebne slovnične lastnosti. Na to vprašanje je poskušal odgovoriti G. Leech v članku *English grammar in conversation*²⁰, v katerem je podal tri možne odgovore. Gre sicer za angleški jezik, a odgovore je mogoče aplicirati na govorni jezik na splošno.

1. Govorjena angleščina nima slovnice, je slovnično neorganizirana.
2. Govorjena angleščina nima samostojne slovnice; njena slovnica je enaka slovnici pisne angleščine.
3. Govorjena angleščina ima svojo posebno slovnico – ima svoje lastne zakonitosti, pravila in kategorije, ki se razlikujejo od tistih, ki veljajo v pisnem jeziku.²¹

Prva izjava na prvi pogled deluje sprejemljiva, še posebej, če imamo pred očmi tak izsek iz spontanega govora:

sej tak ko so uni dol tak malo smehgo mal *smehgo* na tako sceno

Primer iz korpusa daje vtis očitne zmedenosti, najprej že zato, ker je vzet iz konteksta in mu samemu po sebi ne moremo pripisati pomena. Kljub temu pa prva izjava ne more biti povsem resnična, saj bi, če slovnične zakonitosti ne bi bile vsaj delno vnaprej znane, morali te tvoriti sproti in bi razumevanje govornih sporočil bilo še bolj otežkočeno. Res pa je, da na govorca, ki nima vnaprej pripravljenega besedila, vplivajo dejavniki iz okolice in zato doživlja pritisk,

²⁰ Leech, 1998.

²¹ Avtoričin prevod.

kar neposredno vpliva na to, kako bo neko pomensko podstavo ubesedil. Spontani govor v določenih okoliščinah zahteva hitro reakcijo.²²

Druga in tretja Leecheva izjava sta sicer verjetnejši, vendar je za potrditev tez potrebno temeljitejša raziskava. Najbrž ne ena ne druga nista povsem resnični. Pri tem moramo upoštevati, da se slovnica katerega koli jezika nanaša predvsem na pisno podobo jezika, saj je pisna podoba lažja za obdelavo in raziskovanje. Govorjeni jezik bi za potrebe raziskovanja morali prenesti na raven pisnega jezika, s tem pa bi izgubil svojo avtentičnost in rezultati ne bi bili točni (Zemljarič Miklavčič 2008a).

Leksika spontano oblikovanega sporočila

Ker govorimo o razumevanju spontano oblikovanega sporočila, moramo na tem mestu omeniti tudi leksiko sporočila, ki nosi bistvo pomena. Strudsholm²³ je v svoji študiji o variabilnosti leksike v pisanih in govorjenih tekstih predstavil empirične rezultate o podobnostih in razlikah rabe določenih besed. Ugotavlja, da je raba besed v obeh načinih sporazumevanja precej podobna (vsaj pri kvantitativni raziskavi) in da je težko postaviti mejo med leksiko govorjenega in leksiko pisanega jezika, čeprav »situacijskost govorjenega jezika predpostavlja manj časa, ki ga ima govorec na voljo, predvsem v spontanem govoru, kjer je količina časa za načrtovanje in razmišljanje o izbiri besed minimalna.«²⁴ V spontanem govorjenem jeziku tako najdemo tudi mašila, ki ne ustrezajo določenemu leksemu, ampak imajo pomembno diskurzivno funkcijo. Primer iz korpusa:

na kratko ponovimo Urška se terapij pri **eee** Veroniki Seles udeležuje zaradi nizke samopodobe zaradi take nesamozavesti **iii** čeprav mi na začetku nismo vedeli od kod pravzaprav ta izvira zdaj so se stvari nekako že uredile ne Veronika **eem** danes bomo govorili provzaprov o tej zunanji podobi in o tem kako ta vpliva **eem** na našo samozavest in tako naprej

ma **eh** no aspettarselo io penso che *premor* cioè sarebbe stato un pò *premor* un pò troppo io non me lo aspettavo assolutamente ci speravo questo si ho sempre sperato e c'ho provato con tutte le forze ce l'ho messa tutta **eee** adesso sto cercando di andare avanti

²² Hitrost omenja tudi Pogorelec (1965) in pravi, da zaradi pričakovane hitre reakcije sežemo po avtomatiziranih zvezah, ki jih imamo shranjene v spominu.

²³ Variabilità lessicale v *Aspetti dell'italiano parlato*, 2005.

²⁴ Strudsholm, 2005 (avtorčin prevod).

Fonosimbole (nebesedna mašila), kot jih imenuje Strudholm, bom natančneje obdelala v nadaljevanju.

KORPUSI – izdelava in trenutno stanje v Sloveniji in Italiji

Raziskovanje govorjenega jezika ima v Sloveniji mlade korenine. Večinoma gre za pomanjkanje govornih gradiv.

Za izdelavo korpusa, na katerem bom delala raziskavo, sem si izbrala besedilnovrstno vzorčenje.²⁵ Povzela bom kriterije, ki jih je navedla J. Zemljarič Miklavčič.

- **Stopnja spontanosti.** Za boljšo predstavo o tem, kaj točno mislim, ko govorim o spontanosti, citiram D. Verdonik (2007): »Spontanost pri tem razumem kot tisto, kar ni vnaprej pripravljeno in za kar ni na voljo veliko časa za natančen premislek, v pogovoru to praktično pomeni, da je izjava, hkrati ko je tvorjena, tudi posredovana naslovniku.« Vsekakor gre v televizijskih oddajah za vsaj približno vnaprej pripravljeno temo, ki jo producenti določijo skupaj z ostalimi sodelavci, zato prav vse izjave ne morejo biti povsem spontane. Vsaj začetne izjave, ki načenjajo pogovor med sogovornikoma ali sogovorniki, so delno vnaprej določene in zato manj spontane.
- **Struktura besedila.** Gre za dialoško obliko besedil, pri kateri izjava zahteva repliko in tako dalje.
- **Namen besedila.** Namen besedil v korpusu je javni dialoško sporazumevanje na nacionalnih televizijah.
- **Okoliščine.** Vsi pogovori v korpusu so javni.
- **Govorni položaj.** Gre za neformalni govorni položaj posnet z videokamero. Oddaje, v katerih se dialogi pojavijo, so bile prikazane na slovenski in na italijanski nacionalni televiziji in objavljene na dotičnih spletnih straneh oziroma drugje na spletu.
- **Prenosnik.** Prenosnik ima v tem primeru dve dimenziji: ena je osebni stik med sogovornikoma oz. sogovorniki v oddaji, ena pa tista, ki je vzpostavljena med medijem in poslušalcem. Čeprav pogovor poteka spontano med sogovorniki v oddaji, je ves čas prisoten tudi poslušalec, saj je oddaja namenjena njemu.

Korpusno podprto analizo diskurza obravnava tudi V. Mikolič²⁶. Gre predvsem za kvantitativno analizo, pri kateri je ročno označila diskurzne označevalce z metaoznaki.

²⁵ Zemljarič Miklavčič, 2008.

²⁶ Vesna Mikolič: *Jezikovni korpusi v medkulturni komunikaciji*, 2009.

Pri raziskavi si je postavila vprašanje, kako in koliko pogosto se diskurzni označevalci pojavljajo v propoziciji, torej v nepragmatični vlogi. Ločila je tudi med pozicijami, v katerih se pojavljajo.

Korpusi v Sloveniji

V Sloveniji je bilo manj pozornosti posvečene govornemu jeziku v primerjavi s pisnim. Večinoma so bile raziskave namenjene ugotavljanju dejstev o dialektologiji, manj pa o zasebnih in spontanih govorih in njihovih značilnostih. Prva modernejša razprava o govornem jeziku v slovenskem prostoru je *Vprašanja govornega jezika* (Pogorelec 1965). Avtorica je govorni jezik raziskovala ločeno od pisnega in ga jemala kot samostojno entiteto.

V Sloveniji je korpusno jezikoslovje manj razvito, vendar imamo enako število korpusov slovenščine v primerjavi z drugimi evropskimi jeziki.²⁷ Osrednja korpusa pisanega jezika sta Fida in Nova beseda.

FidaPLUS

Gre za projekt, ki nadaljuje projekt Fida²⁸. Korpus vsebuje obsežno besedilno zbirko v elektronski obliki, ki je sestavljena in reprezentativnih besedil v slovenskem jeziku. Besedila so različnih zvrsti – iz časopisov, revij, publikacij različnih založb, pa tudi prepise parlamentarnih sej in besedila z interneta. Besedila so iz let med 1990 in 2006.

Nova Beseda

Je projekt, ki nadaljuje projekt Beseda. Izdelan je bil predvsem za slovaropisne potrebe inštituta²⁹. Korpus vsebuje raznovrstna zapisana besedila, od člankov v časopisu Delo do zakonov, ki veljajo v Republiki Sloveniji.

Korpusi govornega jezika so ustrezno manjši in ne obsegajo tolikšne količine besedil kot korpusi pisanega jezika.

²⁷ Za angleščino obstaja vsaj osem večjih korpusov, za francoščino, španščino in nemščino obstajata dva osrednja korpusa (pisanega in govornega jezika).

²⁸ Projekt se je izvajal med leti 1997 in 2000.

²⁹ Inštitut za slovenski jezik pri ZRC SAZU.

Učni korpus govorne slovenščine

Izdelala ga je Jana Zemljarič Miklavčič z namenom spoznavanja metod zbiranja in dokumentiranja govornih besedil, spoznavanja in utrjevanja metod transkribiranja in označevanja ter ugotavljanja njegove uporabnosti za jezikoslovne analize. Vsebuje približno 15.000 besed³⁰.

Korpus GOS

Izdelavo tega korpusa je financiralo Ministrstvo za šolstvo in šport in je trenutno najmlajši korpus v Sloveniji. Gre za govorni in pisni korpus, v govornem delu pa najdemo različne tipe diskurzov: javni informativno-izobraževalni, javni razvedrilni, zasebni itd.

Ostali govorni korpusi v slovenščini zajemajo predvsem tiste, ki so nastali z namenom razvoja govornih aplikacij in sistemov za avtomatsko razpoznavanje spontanega govora. Med njimi so SiBN, SpeechDAT II, GOPOLIS, Turdis, Turdis – 1, Turdis – 2, SloParl itd.

V slovenskem korpusnem jezikoslovju zajema posebno poglavje prav označevanje diskurzivnih označevalcev. To je »[...] v veliki meri odvisno od interpretacije označevalca: isti izrazi lahko namreč opravljajo ali funkcijo diskurzivnega označevalca ali propozicijske vsebine, vloge pa niso vedno jasno razmejene [...] (Verdonik et al. 2008).

Korpusi v Italiji

V zadnjih dveh desetletjih se je pojavilo precej jezikovnih korpusov, namenjenih raziskavam pisanega in govornega jezika. Omenila in predstavila bom tiste, ki zajemajo govorni italijanski jezik.

CIT

CIT (Corpus dell'Italiano televisivo – korpus italijanščine na televiziji) je zbirka transkripcij v elektronski obliki, ki so bile narejene na podlagi televizijskih oddaj (z izjemo igranih oddaj). Korpus je namenjen analizi besednih in slovničnih prvin televizijske italijanščine. Sestavljen je iz 250.000 besed, z zbiranjem pa so začeli leta 1998.

CLIPS

Kratika CLIPS (Corpora linguistici per l'Italiano Parlato e Scritto – jezikovni korpus pisane in govorne italijanščine) označuje korpus, ki je sestavljen iz avdio posnetkov italijanskega

³⁰ Kar je precej manj od števila besed, ki se pojavljajo v italijanskem korpusu govornega jezika.

jezika v različnih okoliščinah – posneti so dialogi, recitacije, spontani govor na televiziji, telefonski pogovori itd. Sestavlja ga približno sto ur posnetkov, ki so jih posneli na različnih reprezentativnih lokacijah po Italiji.

LABLITA

Kratika označuje Laboratorio Linguistico del Dipartimento di Italianistica (jezikovni laboratorij oddelka za italianistiko). Gre za zbirko transkripcij, ki je nestala leta 1973 in je namenjena preučevanju spontano govorjene italijanščine. Študije se osredotočajo predvsem na intonacijo.

LIP

LIP (Lessico di frequenza dell'Italiano parlato) je najpomembnejši korpus za razne raziskave govorjene italijanščine. Obstaja tudi različica za pisano italijanščino. Njegovi začetki segajo v leto 1990³¹ in sestavljen je iz 500.000 besed. Besedila prihajajo iz Milana, Firenc, Rima in Neaplja.

Izdelava korpusa za potrebe raziskave

Korpus za potrebe te raziskave je izdelan iz transkripcij izsekov oddaj, ki so se predvajale na nacionalnih televizijah RTV in RAI. Transkripcije so razdeljene na slovenski in italijanski del.

Transkripcije sem izdelala za lažje raziskovanje spontanega govora, saj si bom le na ta način lahko pomagala z označbami in empiričnimi podatki, kar bo olajšalo pridobivanje podatkov za preverjanje hipotez in izdelavo klasifikacije diskurzivnih označevalcev.

Transkripcije so nastale po poslušanju oddaj Turbulenca, Na zdravje, Pogledi Slovenije, Videozid, Sobotno popoldne, Ugani, kdo pride na večerjo, Che tempo che fa, Quelli che il calcio, La prova del cuoca, Occhio alla spesa. Iz oddaj sem izbrala dele, ki so po mojem mnenju vsebovali spontani govor – ne voditelj ne gost nista imela vnaprej pripravljenega teksta, ki bi ga brala ali recitirala.

³¹ Avtorji so formirali skupino, ki jo je vodil jezikoslovec Tullio De Mauro.

PRAGMATIČNA ANALIZA DISKURZNIH OZNAČEVALCEV V SLOVENSKEM IN ITALIJANSKEM JEZIKU

Elementi raziskave so diskurzni označevalci, in sicer tisti elementi, ki so »[...] pogosto rabljeni v spontanem medčloveškem pogovoru, v nesponanem, tj. predvsem pisnem diskurzu, pa jih redko zasledimo ali sploh ne [...]« (Verdonik 2007).

Diskurzni označevalci so obsežna skupina elementov, zato je potrebna klasifikacija posameznih pojavov. Elemente spontanosti je mogoče deliti na diskurzne označevalce in na popravljanja kot posebno strukturo.³² Posebno pa nas zanimajo pragmatične vloge posameznih elementov.

Pri pogovoru gre za vrsto diskurza, ki poteka preko govornega prenosnika in vključuje vsaj dve osebi. Strukturo pogovora povzemam po D. Verdonik (idem):

- uvodna sekcija,
- jedrni del pogovora,
- zaključna sekcija.

Struktura pogovora se seveda razlikuje od diskurza do diskurza. Razlike se kažejo in so odvisne od tega, ali gre za vnaprej pripravljeno ali spontano besedilo, ali gre za javno ali zasebno in formalno ali neformalno. Pri televizijskih oddajah in poročilih je bistveno tudi to, da je med sporočevalcem in naslovnikom velika razdalja, naslovnik je tako rekoč anonimen in heterogen, tako z družbenega kot s kulturnega vidika³³.

Struktura pogovora je navadno v dialoški obliki.³⁴ V dialogu prihaja do stalnega izmenjevanja informacij. Za uspešen dialog sta potrebni vsaj dve osebi, ki imata enak namen – pogovarjati se. Tudi O. Kunst-Gnamuš (1983) pravi, da je vsako sporočilo » [...] ujetu med potrebe in motive ter namen.« Kako bo dialog med dvema ali več udeleženci potekal, je odvisno od pragmatičnih okoliščin. V dialogu med voditeljem televizijske oddaje in gostom se pragmatične okoliščine navezujejo na namen in cilj oddaje: kaj želi voditelj od gosta, kakšna sporočila bo gost predal, s kakšnim namenom, ali je oddaja namenjena odpiranju novih vprašanj ali zgolj debati ipd. Tudi če sta namen in cilj določena in sta sogovornika oz.

³² Verdonik, 2007.

³³ Povzeto po Giannini in Pettorino, 2010.

³⁴ Kranjc, 1999.

sogovorniki z njima seznanjeni, vsak udeleženec pogovora oceni položaj in se glede na to odloči, katero izmed mogočih možnosti upovedovanja določene vsebine bo izbral.

Pri transkribiranju oddaj sem opazila, da je tudi od oddaje same odvisno, kako govorci upovedujejo svoje misli. Na eni strani imamo oddaje (npr. Pogledi Slovenije, RTV), ki obravnavajo resnejše teme, ki že same po sebi zahtevajo določen besednjak in strukturo replike. Na drugi strani pa imamo oddaje, ki se lotevajo bolj vsakdanjih tem, ki dopuščajo večjo mero sproščenosti in s tem se tudi spremeni način govora in upovedovanja. Kljub temu pa se diskurzni označevalci pojavljajo tako v enem kot v drugem slogu oddaj.

Druge tovrstne raziskave

Pragmatično analizo diskurznega označevalca »si« je naredila Jana Kenda. Pri analizi je uporabila korpuse, ki so skupaj imeli približno 24.000 besed. Enega od korpusov je sestavila sama iz posnetkov z nacionalne televizije RAI, druga dva pa sta italijanska govorna korpusa. Najprej je preštela število pojavitev »si« v korpusih, nato je sledila pragmatična analiza funkcij, ki jih diskurzni označevalec ima v aktualnem diskurzu, nazadnje pa še analiza pozicij pojavitev in raba skupaj z drugimi diskurznimi označevalci. Ugotovila je, da je delež pojavitev v tekstih 1,06 %.

Avtorica je pragmatične funkcije razdelila na kategorije in vsako posebej opisala in opremila s primeri iz korpusov. Med funkcijami je bila tudi ta, da govorcu omogoči, da pridobi čas v diskurzu. Tudi v moji raziskavi pričakujem, da bodo diskurzivni označevalci imeli tako funkcijo. Pomembna ugotovitev je tudi ta, da ima »si« bolj ali manj pragmatično vlogo in velikokrat ne moremo povzeti njegove semantične vloge.

Kontrastivno raziskavo označevalcev tudi trije japonski raziskovalci, ki so primerjali te elemente v japonščini in angleščini. Raziskava je pokazala, da se v japonščini pojavlja kar 50 % diskurzni označevalcev, v angleščini pa je le 25 % ustreznih označevalcev v podobnih besedilih. Glede na visoko število diskurzni označevalcev v japonščini so prišli do sklepa, da so za spontani govor ti izjemno pomembni. Narejena je bila tudi analiza, ki je pokazala, da so diskurzni označevalci posebna kategorija jezika in jo je mogoče obravnavati kot poseben del diskurza.

Cilj raziskave

Cilj raziskave je klasifikacija diskurzni označevalcev v slovenskem in italijanskem jeziku in ugotavljanje podobnosti in razlik.

Pričakujem, da bo več diskurznihih označevalcev v italijanskem jeziku, saj menim, da sta tako jezik kot govorci bolj nagnjeni k rabi teh v spontanem govoru. Poleg tega si postavljam hipotezo, da se več diskurznihih označevalcev pojavi takrat, ko so okoliščine manj predvidljive.

KLASIFIKACIJA DISKURZNIH OZNAČEVALCEV

Nebesedni diskurzni označevalci

Premori

Vsak govor, ne samo spontani, ima predvidene pavze. Pavza omogoča govorniku, da vdihne in si vzame čas za razumljiv in tekoč govor. Poleg tega omogoča poslušalcu, da govor lažje spremlja in sproti uzavešča slišano. V nekaterih primerih, predvsem v uprizorjenih umetnostnih besedilih, ima pavza posebno vlogo in jo predvidi režiser oziroma oseba, ki nadzira umetniško plat performansa. Pavza ima torej močan vpliv v strukturi vnaprej pripravljenega govora. Prav tako lahko opazimo razmeroma daljše pavze v govorih politikov ali drugih javnih osebnosti, saj pavze na primernih mestih sporočajo, da ima govorec nadzor nad povedanim in nad tem, kako poteka njegov govor.

Pri transkripciji spontanega govora sem pavze označila, če so bile enake ali daljše od časovnega intervala 1,5 sekunde.

Premori se v spontanem govoru pojavljajo manj, kot sem pričakovala (v korpusu je manj kot en procent besed označenih *premor*). Sklepam, da gre za željo govorcev, da bi njihova izjava bila čim bolj zapolnjena, saj tišina na neprimernih mestih mnogokrat daje občutek, da govorec ne ve, kako bi kaj upovedil. Pojavljajo se tudi takrat, ko pride do samopopravljanja. Primeri:

ja taka neodvisna **premor** emmm pač svojevrstna

stare zadeve **premor** meni osebno velik pomenijo [...]

ma eh no aspettarselo io penso che **premor** cioè sarebbe stato un pò **premor** un pò troppo

bene **premor** allora **premor** iniziamo subito con questa meraviglia [...]

Nebesedna mašila

Pri preučevanju korpusnih besedil sem posebej ločila elemente, ki imajo zvočno vrednost, ne morem jih pa umestiti med besedne diskurzne označevalce. Gre za sklope več glasov:

- samo samoglasniki (npr. eee),
- samo soglasniki (npr. mmm),
- samoglasniki in soglasniki (npr. eem).

Imajo enako funkcijo kot tihe pavze, le da se teh govorce poslužujejo zaradi občutka, da njihov govor bolje teče, če ni trenutkov tišine. So naravni del procesa govora in jih zasledimo tudi v vnaprej pripravljenih govorih. Njihova raba v diskurzu omogoča govorcu oblikovanje misli in ohranjanje zvokovnega toka.

V korpusu so mašila zapisana s tremi črkami. Zapis sem skušala čim bolj približati zvokovni plati mašila. V rabi so izjemno pogosta, njihova funkcija je pridobiti čas, da govorec lahko najde ustrezno besedo, ustrezno nadaljuje poved itd. Velikokrat slišimo, da so posebej moteča. Če se tisti, ki govori, ne zaveda njihove (pretirane) prisotnosti, se lahko zgodi, da pridejo v ospredje in ostale besede izgubijo svojo sporočilnost. Njihova funkcija je ohranjanje govornega toka, saj bi lahko na istih mestih bila pavza.

Pojavljajo se predvsem med potekom izjave in ne na začetku, izjemoma se pojavijo na koncu izjave. Primeri:

[...] govori o mračnjaštvu **eee** ljudi ki zagovarjajo ki so proti **eee** temu zakoniku jaz osebno sem recimo užaljena s tako izjavo ker da si proti **eee** temu **eee** proti pravicam otrok **eee** proti temu da pravice odraslih v ozadju [...]

[...] kar se tiče izjave gospe Kresalove mi **eee** jo **eee** na nek način jemljemo v duhu lib() v liberalnem duhu **eem** dopuščati moramo svobodo vsakega svobodo vsakemu da izbere takšno družino ki ti ki jo želi [...]

[...] ooovviamente ridendo le nostre inibizioni diminuiscono **eee** quindi abbiamo maggior **eee** miglior rapporto con altre persone [...]

allora io adesso **eee** per quanto riguarda concerti e **mmm** sono ancora in definizione le date precise però sicuramente io penso che **eee** ci sarà il tour con gli altri ragazzi credo si e tutto ancora in discussione però **eee**

Podaljševanje samoglasnikov na koncu besede

Čeprav gre za podoben pojav kot pri mašilih, torej za zvočne nebesedne elemente, ga vseeno umeščam na posebno mesto, saj se od mašil razlikuje prav po tem, da ne gre za samostojne dele, ampak za podaljšano besedo s pomočjo zadnjega vokala.

S tehničnega vidika ločim med nebesednimi mašili in med podaljšanimi vokali, oboji pa imajo enako funkcijo kot premor. Podaljševanje vokalov na koncu leksema sem opazila samo v italijanskem jeziku, v slovenskih besedilih pa ne. To pripisujem različni artikulaciji govorcev enega in drugega jezika, pa tudi dejstvu, da se v italijanščini besede po večini končujejo s samoglasnikom, v slovenščini pa to ni nujno. Primeri:

[...] però mmm mi rendevo conto che sarebbe stata dura **alloraaa** ho deciso di ho finito il liceo [...]

capitano *premor* il capitano! eccolo qua **Quandoooo** i bambini fanno ahò libretto e dvd *premor* libro e dvd Mondadori ne parleremo **intantooo** benvenuto come stai tutto bene?

invecchia **maaaa** *premor* il bello è sempre quello

si possiamo anche un giro eh se vuole così ci avviciniamo **ancheee** ai nostri ragazzi prego parte il minuto!

V prvem primeru opazimo, da je govorka podaljšala besedo allora z njenim zadnjim samoglasnikom. Takoj nato opazimo samopopravljanje (ho deciso di ho finito il liceo), kar nam lahko pove, da je govorka že med izgovarjanjem alloraaa iskala primerne izraze za nadaljevanje.

V zadnjem primeru je voditeljica pozivala svoji gostji, naj vstaneta in naj se skupaj približajo publiki, da bodo lahko izvedli poskus in se začeli načrtno vsi smejati. Med govorom je vstala, šla do publike, kar pa je vplivalo na govorni tok. Ker so okoliščine (premikanje po prostoru, pozornost režiserju in publiki) vplivale na njen govor, opazimo, da je pri besedi anche podaljšala zadnji samoglasnik, kar ji je omogočilo, da je pridobila čas in pozornost ponovno usmerila v govor.

Kopičenje

Kopičenje diskurzivnih označevalcev je bolj prisotno v italijanskem spontanem govoru. Primeri:

Ecco allora [...]

Ma eh no [...]

Ma allora in realtà io [...]

Eh si cioè [...]

Si beh diciamo che [...]

Innanzitutto eeh [...]

Eh si no [...]

Si è vero *premor* dunque [...]

Ah certo insomma [...]

Si ma ho capito [...]

Si si ho capito però insomma *premor* [...]

No si uff [...]

Primeri so z začetkov izjav/replik, saj je se tam tudi največkrat pojavijo. Razlog za to pripisujem nepredvidenim okoliščinam – govorec, ki odgovarja na določeno izjavo, si mora v mislih še oblikovati odgovor in bo šele nato pripravljen povedeti tisto, kar želi. Pri televizijskih oddajah se mnogokrat pojavi bojazen, da bi tišina bolj škodila kot koristila, zato se zdi normalno, da mora voditelj/gost govoriti, pa tudi če nič konkretnega ne pove. V največ primerih se pojavijo nestavčni diskurzni označevalci, v nekaterih pa tudi stavčni, ampak so ti redki.

Voditeljica je v oddaji gostila pevko in se z njo pogovarjala o pevski karieri. V določenem trenutku pogovora je voditeljica pevki postavila kompleksno vprašanje in jo s tem presenetila:

poi però ti sei dedicata anima e corpo alla musica, ma come mai sei laureata in fisica?

Pevka, ki očitno ni pričakovala, da bo vprašana o njeni študijski izbiri, ki je za kariero pevke nenavadna, je svojo repliko začela s kopičenjem diskurznihi označevalcev in ne z vnaprej pripravljenim odgovorom: ma allora in realtà io mi sono dedicata anima e corpo già dapprima alla musica no poi però è anche così in famiglia eee. Vidimo, da je celotna izjava prepredena z diskurznimi označevalci, na kar je gotovo vplivalo vprašanje voditeljice.

V slovenščini je tako kopičenje redko; opazila sem, da so nekatere povedi sicer polne diskurznihi označevalcev, a se ti ne vrstijo eden za drugim. Primeri:

drugačna recimo? to je glasba ki recimo ni tok poslušana tko recimo ko kaka ko() komerciala

ja eee lahko bi rekla sicer da dones res živimo nekako v obdobju k smo zlo pršli iz tiste eem podobe notranje eem na to zunanjo podobo ki ji dajemo zlo zlo zlo velik pomen [...]

ja zdej sem prej pa nisem bla no eem kok to zgleda *premor*? ja sej niti ne vem no ker res nisem bla nikol prjazna do *smehgo*

Besedni diskurzni označevalci

Besedni diskurzni označevalci so tisti, ki so sestavljeni iz leksema oziroma polnopomenske besede. Delim jih na stavčne in nestavčne.

Stavčni

Stavčni diskurzni označevalci so tisti, ki vsebujejo glagol v osebni glagolski obliki. Gre za kategorijo, ki jo določa slovnična lastnost. Tak element bi v drugi vlogi lahko funkcioniral kot samostojen stavek, v vlogi diskurznega označevalca pa opravlja drugačno funkcijo.

Z glagolom rekanja

Sem spadajo diskurzni označevalci, ki so sestavljeni iz glagola rekanja v osebni glagolski obliki. V slovenskih besedilih sem zasledila *lahko bi rekla, recimo, se pravi, lahko rečemo*. V italijanskih besedilih pa sem zasledila *diciamo, cosa diciamo, io dico, dico bene*.

Opazila sem, da se diskurzni označevalci z glagoli rekanja pojavljajo predvsem kot govorčev komentar izrečenega. Smolej nekatere izmed teh označevalcev besednovrstno uvršča med členke in eno skupino poimenuje tudi napovedovalci modifikacije oblike³⁵.

[...] kok jst vrjamem zaupam sam v sebe kok sm storilen kok sm dejaven kok poznam in razumem svoje potrebe svoje želje svoje vrednote in to je tisto k pa **lahko rečemo** v bistvu da je res dejansko samopodoba [...]

Lahko izražajo neke vrste dopuščanje drugih možnosti; ko govorec sicer ubesedi neko dejanskost, a kljub temu noče prevzeti absolutne odgovornosti za izrečeno, doda zraven recimo.

³⁵ Smolej, 2004.

drugačna **recimo**? to je glasba ki **recimo** ni tok poslušana tko **recimo** ko kaka ko() komerciala

[...] in *premor* mi je prav hudo ko jo bo nekdo kupu **recimo** a ne

[...] jaz osebno sem **recimo** užaljena z tako izjavo [...]

Če ti deli izjav ne bi imeli diskurznega označevalca *recimo*, bi zveneli odločneje, kot da podajajo izjavo o neki resničnosti, ki je absolutna, tako pa *recimo* modalizira izjavo.

Recimo pa, tako kot drugi diskurzni označevalci, omogoča pridobitev časa, uvaja naštevaje:

ampak **recimo** ne vem ko se zjutraj pogledate v ogledalo pa si rečete [...]

povprašujejo največ ljubitelji zbiralci **recimo** so to razglednice numizmatika ne potem tudi keramične stvari [...]

Italijanska ustreznica bi po funkciji in strukturi lahko bila *diciamo*. Vendar ne gre za popolno prekrivnost, razen na slovnični ravni. *Recimo* veliko pogosteje zavzame katero koli pozicijo v stavku, *diciamo* pa večinoma uvaja odvisnik:

si beh **diciamo** che io ho iniziato che avevo tredici anni [...]

Diciamo pa najdemo tudi v enaki vlogi kot *recimo*:

[...] e poi perché questa comunità nasce con *premor* **diciamo** l'immigrazione di alcuni *premor* nel dodicesimo secolo di alcuni abitanti della Bavaria [...]

Z drugimi glagoli

Sem prištevam vse diskurzne označevalce, ki imajo v svoji sestavi glagol v osebni obliki, ne gre pa za glagol rekanja. Razdelim jih lahko na tiste, ki so v povednem naklonu in tiste, ki so v velelnem naklonu. V slovenskem jeziku so to ne vem, se mi zdi (in variante), mislim, vidiš, veste kaj, veš kaj, poglejte, čakajte itd. V italijanskem jeziku so vediamo, vedete, guarda, pare, speriamo, non so, credo, scusa, ho capito, mi raccomando, sai com'è, va bene, senti itd.

Povedni naklon

Podobno kot diskurzni označevalci z glagoli rekanja, se ta skupina pojavlja takrat, ko želi govorec podati komentar na izrečeno misel. Ti glagoli (pa tudi glagoli rekanja) se v pisnih ali

v vnaprej pripravljenih govornih besedilih pojavljajo na začetku izjave in uvajajo odvisnik³⁶. V spontanem govoru se strukture s tovrstnimi glagoli pojavljajo na različnih mestih v izjavi, saj je skladnja spontanega govora veliko bolj zapletena in manj strukturirana. Kljub temu pa najdemo strukture s takimi glagoli tudi na začetku povedi v izjavi. To pripisujem avtomatiziranemu upovedovanju nekih vzorcev, ki so že prisotni v miselnem toku.

[...] **se mi zdi** da smo ljudje na splošno kr obremenjeni ne s tem kako zgledamo kako se kažemo navzven

definira to novejšo subkulturo mladih k se zdej razvija pa to **se mi zdi** mislm zdej so ful mladi poena() po() poistovetijo s to glasbo **se mi zdi** tko k se razni hipsterji pa to k se razvija zdej tko da

pare da alcuni studi scientifici eh si che il buon umore iiii ridere faccia bene anche alla salute e allora questo è un argomento **credo** importante e lo trattiamo con due persone [...]

sapeva mia madre che *premor* se avesse sceltooo l'altra parte della spondaaa non sarebbe tornato più a casa **penso**

Raba strukture *se mi zdi* v tem primeru omogoča govorcu, da označi izjavo za izraz njegovega mnenja in ne neke splošne dejanskosti. S tem poudari, da v tistem trenutku izraža svoje misli in hkrati pridobi čas za oblikovanje naslednje povedi. *Penso* in *credo* v italijanskih primerih imata enako vlogo kot slovenski *se mi zdi*. V prvi povedi *se mi zdi* uvaja odvisnik in sestavlja glavni stavek. V taki skladnji ga ne moremo imeti za diskurzni označevalec, saj je bistven del povedi (kar pa ni značilno za strukturne označevalce).

ampak recimo **ne vem** ko se zjutraj pogledate v ogledalo [...]

[...] quello che pensavo vedendo il catalogo della mostra di Chiasso **non so** poi i tuoi disegni che accompagneranno che accompagnano il sempre i tuoi lavori [...]

V zgornjem primeru *ne vem* in *non so* ne uvajata odvisnika in stojita popolnoma avtonomno, opravljata torej vlogo diskurznega označevalca.

³⁶ Tako pravi tudi Kunst-Gnamuš (1983), ko govori o performativnih glagolih. Gre za glagole, ki so v povedi v prvoosebni obliki, v povednem naklonu in v sedanjiku, navadno pa se nahajajo v glavnem stavku, propozicijska sestavina pa v odvisniku.

Velelni naklon

Z velelnim naklonom govorec želi neposredno vplivati na naslovnika in ga (v večini primerov) pozvati k poslušanju, sodelovanju.

poglejte najprej z izjavo ko ste začeli torej zagotovo izjava gospe Kresalove ni vključujoča [...]

ohoho dobr no **čakte** morm še Benamina vprašat [...]

[...] **guarda** la parte è molto cioè insomma ecco cosa da essere orgogliosi dall'altra certo quando si diventa materia di esami gli studenti a volte possono anche *premor*

senti e sei com'è il tuo studio ordinato disordinato i colori?

senti Dario venendo invece a Dio è nero ci racconti c come nasce questo lavoro [...]

[...] vabbè **senti** da quando ci sono i figli basta playstation fine finito

V vseh primerih gre za glagole v velelnem naklonu, ki so pomensko izpraznjeni. V prvem primeru, kjer govorec uporabi izraz pogledite, seveda ne misli, da bi poslušalec v resnici nekaj gledal, ampak da bi poslušal in dojel, kaj ima za povedati. Enako velja za guarda in senti. Ko govorec v oddaji začne izjavo s senti, nima namena dejansko pozvati naslovnika k poslušanju, saj je to že privzeto, drugače dialog ne bi mogel potekati. Tako lahko sklepamo, da gre za pomensko izpraznjen poziv, ki zaznamuje prehod v novo temo.

Nestavčni

Besedna mašila

Pod besedna mašila uvrščam besede, ki slovnično bolj ali manj ustrezajo besedni vrsti členkov ali veznikov. Gre za nepregibne besede ali besedne zveze, ki imajo funkcijo modalizatorjev stavka, kot diskurzni označevalci pa večkrat zapolnijo prazne prostore v miselnem oziroma govornem toku. V slovenščini sem v to skupino štela *pač, kao, v bistvu, seveda, res, ja, skratka, no, evo, ne, a ne*. V italijanščini sem opazila *comunque, davvero, ecco, cioè, beh, insomma, ecco, così, dunque, certo, quindi, allora, ma, poi, in realtà*.

Ta skupina diskurznihih označevalcev je v besedilih precej zastopana, saj se njeni elementi lahko pojavijo na katerem koli mestu v stavku v kateri koli situaciji in niso vezani na menjavo

teme³⁷. Imajo funkcijo zapolnjevanja vrzeli, poleg tega pa tudi izražajo govorcev pristop do izrečenega. Primeri:

tako zarad tega ker samopodoba je **seveda** sestavni del tudi ta zunanja samopo() zunanost **ne** ampak še vedno je pa **v bistvu** tisto kar determinira nekako to samopodobo je nek odnos do samga sebe [...]

cene oblikujemo najprej kot nakupna cena ne pol si pa **pač** zaračunaš še neke stroške zraven [...]

ah **certo insomma** mi viene in mente allora eee **beh** chi fa il gioco del solletico per farti ridere [...]

facciamo anche noi guarda la parte è molto **cioè insomma ecco** cosa da essere orgogliosi dall'altra **certo** quando si diventa materia di esami gli studenti a volte possono anche *premor*

A *ne/ne* (in variante) in *no*, ki se pojavijo na koncu neke trditve, so diskurzni označevalci, ki bi sicer lahko funkcionirali kot izraz želje po naslovnikovi potrditvi, a govorec v resnici ne pričakuje, da bo naslovnik pritrdil izrečenemu. To lahko vidimo iz dejstva, da se taki diskurzni označevalci pojavljajo tudi med govornim tokom in ne samo na koncu. Govorec torej ne počaka, da bi dobil odgovor. Kljub temu pa je večina pojavitev vendarle na koncu izjave, a naslovnik (ki postane sporočevalec) ne razume tega kot dejanski poziv k potrditvi. Primeri:

smo nekako sklepali iz vseh pogovorov ki so bili doslej tudi s terapij **ne** da ste vi Urška zelo zahtevni sami do sebe tko **ne** a ste kdaj tud prijazni [...]

to so razglednice z narodnimi motivi od Maksima Gasparija **ne**

stare zadeve *premor* meni osebno velik pomenijo sploh če so mogoče še v kakšni povezavi z mojo družino od prej jih nekak poskušam obnovit al pa priredit **ne**

povprašujejo največ ljubitelji zbiralci recimo so to razglednice numizmatika **ne** potem tudi keramične stvari **a ne** tudi iščejo

cene oblikujemo najprej kot nakupna cena **ne** pol si pa pač zaračunaš še neke stroške zraven *premor* in potem oblikuješ ceno *seveda* pa z barantanjem pa ta cena lahko tudi pade **a ne**

³⁷ Kot to velja na primer za diskurzne označevalce z glagoli v povednem naklonu.

ma allora in realtà io mi sono dedicata anima e corpo già dapprima alla musica **no**
poi però e anche così in famiglia eee

non pensavi che diventasse un mestiere **no?** *smehgo*

[...] che io trovo che questa *neraz*. che ha fatto l'x factor per due anni ti sia alla base
per ogni grande cantante il locale la *premor* la non so il piano bar eccettera
sicuramente ti aiutano a a questo contatto con il pubblico **no?** [...]

si beh diciamo che io ho iniziato che avevo tredici anni **no** la prima volta che ho
cantato dal vivo ero proprio piccola

quando si era piccini quando eravamo bambini uno di fronte all'altro ci si guardava
chi sorrideva prima **no** eee effettivamente passava anche poco tempo

Pomembni diskurzni označevalci v slovenskem spontanem govoru so v bistvu, kao in pač.
Količinsko sicer niso nič bolj zastopani kot kateri koli drugi, izstopajo pa zato, ker prva dva
nista slovenskega izvora (sta hrvatizma), pač pa je že po svoji funkciji izjemno aplikativen na
katero koli situacijo.

V bistvu (ki naj bi v dobesednem prevodu pomenil v jedru) je pomensko izpraznjen diskurzni
označevalec in se pojavlja predvsem takrat, ko govorec želi nekaj razložiti. Deluje kot vez
med neko prvotno vsebino in tisto, ki jo bo govorec upovedil v nadaljevanju. Ta označevalec
bi lahko postavili ob bok italijanskemu in realtà, a je ta veliko manj zastopan kot v bistvu.

ja in pesem prav tako kot pevce potrebuje tudi poslušalce to je **v bistvu** njena osnovna
osnovno poslanstvo ne

vse more bit še lepše še boljše in zarad tega zlo močno promoviramo dejansko tisto
eem ta zunanji izgled ki pa je zde **v bistvu** nekako pršou v ospredje je pa to zlo
seveda varljivo ker je za tisto zunanjo lepoto zlo hiter pride ta neverbalna
komunikacija k pa zlo hiter **v bistvu** vidi in izžareva potem nekež popolnoma drugega

non so poi i tuoi disegni che accompagneranno che accompagnano il sempre i tuoi
lavori che **in realtà** tu dipingi anche davvero con il corpo

Kao spada tudi med modifikatorje, saj podobno kot recimo omili vsebino izjave in omogoča
govorcu, da misel izrazi manj odločno, manj suvereno.

ja glih tok nočeš bit **kao** emo sam si pa **kao** pretvarjaš se da si hipster sam **kao** nisi pa
nočš bit mainstream zto k si preveč underground sam si mainstream ne *smehgo*

Nedoločni zaimki

V slovenskih besedilih sem zasledila rabo nedoločnih v funkciji diskurznihi označevalcev. V italijanskih besedilih nisem zasledila podobne rabe.

Uporablja se nedoločnik zaimek *nek* in njegove slovnične oblike. Čeprav njegova semantična plat pomeni nekaj nedoločenega in bi mu lahko pripisali stavčnočlensko vlogo prilastka, je v naslednjih primerih njegov pomen izprazen in deluje kot zapolnjevalec. Govorcu omogoča, da pridobi čas in najde ustreznejšo besedo. Čeprav nedoločnik zaimek deluje kot diskurzni označevalec, govorec z njim še vedno sporoča nedoločnost. Ta nedoločnost pa je glede na vsebino izjav že sama po sebi umevna, zato zaimek nima sporočilne vrednosti.

[...] ja ravno z tem zunanjim videzom in mislmo da prinaša kr sproti že to **neko** veselje zadovoljstvo aam moč radost samodobro() dobro samopodobo ki pa ni to

tako zarad tega ker samopodoba je seveda sestavni del tudi ta zunanja samopo() zunanost ne ampak še vedno je pa v bistvu tisto kar determinira nekako to samopodobo je **nek** odnos do samga sebe ne

se gradi dejansko iz eee **nekih** eee izkušenj primarnih odnosov se pravi al pa odnosov ki jih mam z **nekimi** pomembnimi ljudmi v življenju ne

ja pol pač seveda še tista **neka** karakterno in pa zunanji zunanja okolica mediji imajo strašansko velik vpliv pri tem

Sklep

Tako v slovenskem kot v italijanskem spontanem govoru se pojavljajo diskurzni označevalci. Glede na podatke, ki sem jih zbrala, se v obeh jezikih pojavljajta podobna tipa diskurzni označevalcev in večinoma lahko med njimi potegnem vzporednice.

Klasifikacijo diskurzni označevalcev sem naredila na gradivu, ki sem ga zbrala sama. Gre za korpus, ki vsebuje okoli 7000 besed, med katerimi sem zasledila približno dvajset različnih diskurzni označevalcev v vsakem jeziku. Iz korpusa sem ročno označila diskurzne označevalce posebej za slovenski in posebej za italijanski jezik. Izpisala sem vse elemente, ki so ustrezali definiciji diskurzni označevalcev. Izstopali so predvsem zaradi dejstva, da niso del stavka – po tem kriteriju sem jih tudi najlažje prepoznala in jih uvrstila v klasifikacijo.

Izkazalo se je, da količinsko diskurzni označevalci prevladujejo v slovenskem in ne v italijanskem jeziku, tako da to hipotezo lahko ovržem. V slovenskem jeziku se je pojavilo 7,76 % diskurzni označevalcev, v italijanskem jeziku pa 6,07 %. Razlika je sicer majhna, a glede na pričakovanja je ta podatek presenetljiv.

Pri označevanju in izpisovanju sem že dobila vtis o tem, kakšne kategorije bom vključila v razvrstitev diskurzni označevalcev. Opazila sem recimo, da nekateri elementi vsebujejo glagole rekanja in se že po tem razlikujejo od drugih.

Najprej sem diskurzne označevalce v tekstih razdelila na besedne in nebesedne. Skupina nebesednih označevalcev je ustrezno manjša od druge skupine, saj je več diskurzni označevalcev sestavljenih iz besed, ki se jim pomen izprazni. Med nebesedne označevalce sem štela premore, nebesedna mašila, zraven pa sem uvrstila še dva pojava, in sicer podaljševanje zadnjih vokalov in kopičenje diskurzni označevalcev. Čeprav je zadnji pojav sestavljen iz besednih elementov, sem ga zaradi specifičnosti uvrstila med nebesedne diskurzne označevalce, saj ne gre za besede, temveč za kopičenje samo.

Med besedne diskurzne označevalce sem uvrstila vse tiste elemente, ki so sestavljeni iz leksema/besede. Za prvo najbolj logično razdelitev se je pokazala delitev na stavčne in nestavčne diskurzne označevalce. Kot stavčne sem štela tiste, ki imajo v svoji sestavi glagol v osebni glagolski obliki in bi lahko delovali kot samostojen stavek. Nestavčni so ostali elementi, ki ne vsebujejo glagola v osebni glagolski obliki. To kategorijo sem razširila v dve podkategoriji, in sicer v besedna mašila in nedoločne zaimke.

Slednja kategorija se je šele med razvrščanjem pokazala za smiselno, saj sem takrat opazila, da nedoločni zaimki zasedajo posebno mesto med diskurznimi označevalci, njihova raba je izstopala (v slovenskih tekstih so bili kot diskurzni označevalci zastopani v 2,70 % besed). To je tudi edina kategorija, v katero nisem mogla vključiti italijanskih elementov, saj zanje nisem našla ustreznih v tekstih.

Ugotovila sem, da diskurzne označevalce v obeh jezikih zastopajo enake ali podobne besedne vrste. V obeh jezikih se pojavlja premor, sklepam torej, da je to pomemben element spontanega govora v vseh jezikih, ne samo v slovenščini in italijanščini.

V obeh jezikih gre za rabo osebnih glagolskih oblik, ki so pomensko izpraznjene. Najdemo tako tiste z glagoli rekanja kot tiste z ostalimi glagoli. Med diskurznimi označevalci z osebno glagolsko obliko najbolj izstopata *recimo* in *diciamo*, za katere sem tudi našla največ primerov.

Pri diskurzni označevalcih z drugimi glagoli sem opazila rabo povednega in velelnega naklona v obeh jezikih. Pomenska izpraznjenost se kaže predvsem pri velelnem naklonu, saj ta ni uporabljen z namenom ukazovanja ali zapovedovanja, temveč bolj s pritegnitvijo pozornosti poslušalca oziroma naslovnika. Tudi ton, s katerim so diskurzni označevalci v velelnem naklonu izrečeni, ne ustreza velevanju. Poleg tega niso izrečeni samostojno, kot je značilno za ukaz, ampak so tesno povezani z ostalimi besedami v govornem toku.

Posebej sem obravnavala še besedna mašila. V to skupino sem štela besede, ki se besednovrstno uvrščajo večinoma med členke. V korpusu spontanega govora je to najobsežnejša skupina, ki obsega več kot polovico vseh diskurzni označevalcev.

Riassunto in italiano

La presente tesi tratta i segnali discorsivi nel parlato spontaneo nelle trasmissioni televisive sulle reti nazionali italiana e slovena RAI e RTV. È un'analisi pragmatica di questi elementi della lingua parlata che si trovano in tutte le lingue. È un argomento che né in italiano, né in sloveno, è stato trattato diffusamente, soprattutto se comparato con ricerche che si occupano di altri fenomeni della lingua, della linguistica e della pragmatica in generale.

Sono poche le ricerche che trattano l'analisi contrastiva tra due lingue con l'intento di confrontare i segnali discorsivi. Sono più numerosi gli studi che trattano la lingua parlata, ma il mio obiettivo era di stilare una classificazione dei segnali discorsivi messi in paragone tra la lingua slovena e la lingua italiana. Sul territorio italiano, si tengono numerosi congressi dedicati proprio allo studio e alla ricerca non solo della lingua parlata, ma della comunicazione parlata in generale, ma ho avuto la possibilità di trovare informazioni più approfondite negli studi di Bazzanella, che è appunto una linguista la cui bibliografia consiste di studi soprattutto pragmatici.

Ho deciso di eseguire la ricerca sulla lingua parlata nelle trasmissioni televisive sulle reti nazionali perché in questo modo avrei avuto la possibilità di creare un corpus di testi di lingua parlata spontanea e conoscerne tutti i particolari. Ho quindi scelto diverse trasmissioni andate in onda nell'ultimo anno e ne ho fatto la trascrizione. Ho cercato di scegliere diversi brani delle trasmissioni in cui la lingua è decisamente spontanea. Per quanto riguarda il metodo di trascrivere i testi, ho applicato le regole proposte dal ministero dell'istruzione della Repubblica di Slovenia. In seguito un breve riassunto del metodo applicato:

- Non vengono usate lettere maiuscole, neanche all'inizio dell'enunciazione, eccetto per i nomi propri.
- Non viene usata la punteggiatura, eccetto per frasi che indubbiamente costituiscono una domanda (?) o un'esclamazione (!).
- Per la segnalazione di silenzi fonici viene usata la parola *premor* (che significa pausa) scritta in corsivo, che indica i silenzi lunghi almeno 1,5 secondi o di più.
- Per segnalare le risa del parlante durante l'enunciazione viene usata la parola *smehgo* scritta in corsivo, per segnalare le risa di tutto il pubblico viene usata la parola *smeh*, sempre scritta in corsivo.
- Poiché nella maggior parte delle trasmissioni è presente anche il pubblico, ho segnalato anche l'applauso con la parola *ploskanje*, sempre in corsivo.

- Quando un parlante comincia a dire una parola e non la finisce, vengono usate le parentesi, ad esempio: [...] secondo me è st() a me piace tantissimo.
- Per la trascrizione di interiezioni vengono usate tre lettere con le quali si cerca di imitare il suono, ad esempio eee, mmm, uff ecc.

Prima di analizzare il corpus preparato, ho eseguito delle ricerche nel campo della pragmatica e soprattutto nel campo della lingua parlata spontanea. Mi sono accorta che in sloveno esistono diverse espressioni che indicano i segnali discorsivi (ho deciso di usare *diskurzni označevalci*) e ho scoperto che non erano state eseguite molte ricerche su questi elementi del parlato, perciò ho dovuto scegliere l'espressione da usare. In italiano, l'espressione più usata è sicuramente *segnali discorsivi*.

Nella prima fase della ricerca sulla teoria del parlato mi sono concentrata sulla lingua parlata in generale e su come si manifesta in diverse situazioni. Già una situazione quotidiana, in cui ognuno di noi parla con i propri amici, familiari e conoscenti, ci mostra come si distingue la lingua parlata da quella scritta. La maggior parte della comunicazione avviene per il mezzo della lingua parlata ed è interessante il fatto che questa non abbia avuto una parte più consistente nelle ricerche dei linguisti. Il fatto è che la lingua scritta è sempre stata più raggiungibile e padroneggiabile di quella parlata. I corpora possono essere facilmente costituiti da testi scritti, il fenomeno dei corpora di testi parlati invece è più recedente e quindi meno studiato.

La lingua parlata che usiamo nel nostro quotidiano è ovviamente diversa da quella che sentiamo nei media di oggi. Bazzanella (2008), insieme ad altri studiosi del campo, sottolinea l'importanza della situazione in cui avviene la comunicazione tra due parlanti. È quindi essenziale capire che la lingua utilizzata dal parlante subisce sempre l'effetto delle circostanze. La lingua che usa una commessa di un negozio è decisamente diversa dalla lingua usata dai politici in un telegiornale.

Le circostanze in cui ci si trova incidono in modo determinante sulla lingua spontanea. Una delle domande che mi sono posta è come le circostanze influiscano sull'uso dei segnali discorsivi. L'ipotesi è che più le circostanze sono imprevedibili, più segnali discorsivi appaiono nel testo e hanno la funzione di riempitivi.

Il parlato spontaneo è fortemente legato alle emozioni del parlante. Il flusso di coscienza non viene mai espresso esattamente come appare nella mente, ma non viene neanche organizzato in frasi complete e logiche. Anche se le emozioni e lo stato d'animo di un individuo

influiscono sul suo modo di parlare, questo il più delle volte non viene menzionato nelle ricerche pragmatiche dei linguisti, che si concentrano proprio sull'uso della lingua.

Con la trascrizione della lingua spontanea, molti elementi importanti si perdono, perciò è piuttosto difficile constatare come poter trasformare un testo parlato in un testo scritto, senza comprometterne il contenuto. Il numero delle informazioni che si perdono trascrivendo il testo dipende sicuramente anche dal tipo di testo che andiamo a trascrivere e siccome si tratta del parlato spontaneo, molti elementi non possono essere trasmessi nello scritto. Austin (1962) afferma che con la punteggiatura (cioè con il punto esclamativo e il punto interrogativo) si può dare un'idea dell'intonazione e dell'enfasi, però non si può mai sostituire la parola udita.

Bazzanella (2008) sostiene che i segnali discorsivi sono quegli elementi che aiutano a costruire il discorso, svuotandosi del loro significato originario. Aiutano a collocare l'enunciato tra le relazioni interpersonali e evidenziano i processi cognitivi in corso. Anche nei suoi testi si evidenziano i problemi della trasmissione della lingua parlata in quella scritta, tra cui:

- la linearizzazione dello scritto – il parlato è più parallelo;
- la produzione di suoni – tutte le pause, i suoni che si sovrappongono al flusso del parlato, i segnali discorsivi;
- guida per il lettore – il bisogno di consultare una legenda per poter capire la trascrizione.

La definizione dei segnali discorsivi non è quindi basata sulle caratteristiche grammaticali, ma sulle funzioni che i medesimi elementi assumono nella comunicazione. Nonostante ciò, possono comunque essere classificati secondo le classi delle parole o secondo la funzione che hanno nel testo. La maggior parte dei segnali discorsivi sarebbero connettivi o avverbi, ma con il senso della parola svuotato e con un altro valore assunto (Pons Borderia, 2001).

Secondo una linguista slovena, V. Mikolič, i segnali discorsivi sono importanti soprattutto per l'interazione e lo sviluppo dell'interazione tra parlanti e meno importanti per il contenuto del discorso.

Studiando i segnali discorsivi in generale, mi sono posta anche delle domande riguardanti un altro settore della linguistica – la traduzione. Poiché che abbiamo già stabilito che è importante soprattutto la funzione dei segnali discorsivi, non possiamo fare riferimento soltanto al significato della parola in tale funzione, ma all'intero contesto. Per illustrare tale

problematica ho usato un segnale discorsivo sloveno (*v bistvu*) e uno italiano (*in realtà*). E. Khachaturyan ha eseguito un'analisi contrastiva ponendo a confronto l'italiano e il francese. Sebbene le due lingue siano vicine per quanto riguarda lo sviluppo e l'etimologia, si sono notate differenze semantiche anche in presenza di una forte similitudine grammaticale. Possiamo quindi constatare che si tratta di una polifunzionalità (Bazzanella, 2008), di cui si possono distinguere due aspetti:

- polifunzionalità paradigmatica (uno stesso segnale discorsivo può avere funzioni diverse a seconda della posizione, dell'intonazione e di altri elementi contestuali),
- polifunzionalità sintagmatica (uno specifico segnale discorsivo può assumere più funzioni).

I segnali discorsivi possono venire osservati anche dal punto di vista grammaticale. In questo caso siamo attenti soprattutto alle classi delle parole, ai tempi verbali ecc. Come esempio possiamo proporre il segnale discorsivo italiano *come dire* e attribuirgli un segnale discorsivo sloveno; in questo caso *kako bi rekli*. Mettendo a confronto grammaticale i due segnali discorsivi, vediamo che sono molto simili; in entrambi notiamo la forma verbale di un verba dicendi, in quello italiano all'infinito, in quello sloveno invece modalità nel modo condizionale. Comunque la funzione dei due segnali discorsivi rimane più o meno la stessa.

Gli elementi studiati in questa tesi possono essere visti anche come un'aggiunta alla comunicazione non verbale. S. Seneviratne sottolinea che sono proprio i segnali discorsivi assieme agli elementi non verbali a creare l'essenza del messaggio parlato. I segnali discorsivi fanno comunque parte anche di altri discorsi e non solo di quello spontaneo. Sono molto frequenti soprattutto nei nuovi mezzi di comunicazione, come Internet, dove si crea un'illusione del parlato spontaneo, anche se il più delle volte si tratta di una lingua scritta.

La funzione dei segnali discorsivi è fortemente legata al livello di spontaneità nel discorso. Più spontaneo è il parlato, più tempo è necessario per formulare il messaggio. Questi elementi hanno un'importante funzione riguardante il tempo che il parlante si concede per pensare – hanno la funzione di riempitivi e come tali riempiono gli spazi vuoti che si creano nel flusso di coscienza. È quindi opportuno dedurre che, più il discorso è spontaneo, più sono i segnali discorsivi presenti per sorreggere il contenuto. La spontaneità nel discorso parlato è determinata da vari fattori, tra cui le caratteristiche demografiche dei parlanti, la relazione tra due o più parlanti, le circostanze e il canale di contatto (diretto o indiretto).

Sebbene il parlato spontaneo abbia tutte queste caratteristiche che possono sembrare sconcertanti, possiamo comunque affermare che nella maggior parte dei casi il destinatario capisce il messaggio. Tutti potremmo eseguire una trascrizione di un messaggio parlato spontaneo che sarebbe anche grammaticalmente più corretta di quello originario, ovviamente senza la maggior parte dei segnali discorsivi. Anche questa è una prova che essi non sono importanti per l'aspetto grammaticale e nemmeno quello ortografico o della sintassi.

Il lessico del messaggio spontaneo è, secondo Strudsholm (2005), più o meno lo stesso che viene usato anche nello scritto. Questo avviene nonostante il fatto che il parlante abbia meno tempo a disposizione per formulare la frase e scegliere il lessico opportuno. Esistono tuttavia anche riempitivi che non possono classificarsi come lemi veri e propri (eee, mmm ecc.).

Per poter realizzare una ricerca accurata di questo tipo di fenomeni del parlato, si deve fare riferimento a corpora del parlato spontaneo. In sloveno non sono molti i corpora di questo tipo, anche perché gli studi sul parlato sono meno frequenti di quelli sullo scritto. In italiano invece ci sono più corpora del parlato (tra cui CIT, CLIPS, LABLITA e LIP). Per la mia ricerca incentrata proprio sui segnali discorsivi nell'italiano e nello sloveno spontanei, ho deciso di creare un mio corpus, formato da trascrizioni di trasmissioni televisive andate in onda sulla RAI e su RTV. I criteri che mi sono posti per scegliere i testi da inserire sono i seguenti (adattati secondo J. Zemljarič Miklavčič, 2008):

- il livello di spontaneità (ho scelto parti delle trasmissioni in cui il parlato era decisamente spontaneo),
- la struttura del testo (si tratta di dialoghi tra due o più persone),
- lo scopo del testo (comunicazione dialogica sulle televisioni nazionali),
- le circostanze (tutti i discorsi sono pubblici),
- l'enunciazione (si tratta di una situazione informale ripresa con la videocamera),
- il canale (uno degli aspetti del canale è il contatto diretto tra i parlanti nello studio, l'altro invece è il contatto indiretto con il pubblico che segue la trasmissione a casa).

Il corpus delle due lingue mi è servito da punto di partenza per poter incominciare l'analisi pragmatica dei segnali discorsivi. Lo scopo principale della ricerca è stato fare una classificazione dei segnali discorsivi nell'italiano e nello sloveno spontanei ed evidenziare le differenze e le somiglianze. Avendo le trascrizioni a disposizione ho potuto concentrarmi solo sui segnali discorsivi sottolineandoli nei testi. Già facendo questo passo, ho notato certi aspetti formali

dei lemmi che vengono usati come segnali discorsivi, nonché le differenze tra vari testi derivati da trasmissioni diverse (il che è normale visto che il parlato spontaneo è fortemente legato alle circostanze situazionali).

Per quanto riguarda la classificazione dei segnali discorsivi, ho deciso di distinguere due classi maggiori: quella dei segnali discorsivi formati da lemmi e quelli formati da elementi che non si possono definire tali (in questo caso li chiamo non-lemmi). Il secondo gruppo è rispettivamente minore del primo gruppo, sono più frequenti i segnali discorsivi con i lemmi (come ad esempio *diciamo*, *in realtà*, *come dire*, *insomma*). Per i segnali discorsivi con i non-lemmi intendo tutte le pause, i riempitivi non-lemmi (come ad esempio eee, mmm ecc.) e due fenomeni che hanno colpito la mia attenzione: l'estensione delle vocali finali e l'accumulazione di segnali discorsivi diversi. Anche se l'ultimo fenomeno si manifesta come un accumulo di segnali discorsivi formati anche con i lemmi, ho deciso di classificarlo a parte tra i segnali discorsivi con i non-lemmi proprio per la sua specificità.

I segnali discorsivi con i lemmi sono invece quelli che contengono un lemma/una parola. Siccome il gruppo è piuttosto vasto, la scelta più opportuna è stata di distinguere tra quelli con il predicato verbale e quelli senza il predicato verbale. I segnali discorsivi con il predicato verbale sono tutti quelli che contengono un verbo in una forma finita, dove si possono individuare la persona e il numero grammaticali, e potrebbero funzionare come frasi indipendenti. Ho distinto tra quelli con un verba dicendi e quelli con altri verbi. I segnali discorsivi senza il predicato verbale sono tutti gli altri elementi formati da una parola; ho distinto tra i lemmi-riempitivi e i pronomi indefiniti. L'ultima categoria è anche l'unica in cui ho potuto classificare solo segnali discorsivi sloveni e neanche un segnale discorsivo italiano.

I risultati della ricerca hanno mostrato che in tutte e due le lingue vengono usati elementi linguistici simili che assumono la funzione di segnali discorsivi. Un elemento molto importante è la pausa, molto presente sia in sloveno che in italiano. In tutte e due le lingue è molto frequente l'uso delle forme verbali che perdono il significato iniziale (come ad esempio *recimo* in sloveno e *diciamo* in italiano). Per quanto riguarda altri tipi di verbi, ho notato l'uso frequente del modo imperativo, dove lo svuotarsi di significato è più evidente che in altri casi. Non si tratta di un imperativo vero e proprio, ma più di un richiamo per ottenere l'attenzione del destinatario. I lemmi-riempitivi sono il gruppo più ampio, gli espedienti infatti formano più della metà di tutti i segnali discorsivi inclusi nella ricerca.

Seznam literature

- Austin, J. L.: *Kako napravimo kaj z besedami*. Ljubljana: ŠKUC: Filozofska fakulteta, zbirka Studia humanitatis, 1990.
- Bavieri et al.: *La progettazione di prove di produzione e interazione orale in ambito di certificazione linguistica per scopi accademici*, 2005.
- Bazzanella, Carla: *Linguistica e pragmatica del linguaggio*. Gius. Laterza e figli SpA, Roma-Bari, 2008.
- Blakemore, Diane: *Relevance and linguistic meaning: the semantics and pragmatics of discourse markers*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- Croucher, Stephen M.: *Like, You Know, What I'm Saying: A Study of Discourse Marker Frequency in Extemporaneous and Impromptu Speaking*. University of Oklahoma, 2004.
- Fraser, Bruce. *What are discourse markers*. Journal of pragmatics, 1999, letnik 31, str. 931–952.
- Gnamuš Kunst, Olga: *Govorno dejanje - družbeno dejanje, Komunikacijski model jezikovne vzgoje*. Ljubljana: Pedagoški inštitut pri Univerzi Edvarda Kardelja Ljubljana, 1983.
- Heemany, Peter A., Donna Byronz in James F. Allen: *Identifying Discourse Markers in Spoken Dialog*. AAAI Technical Report, 1998.
- Hölker, Klaus in Maaß, Christiane: *Aspetti dell'italiano parlato*. LIT Verlag Münster, 2005.
- Hribar, Nataša: *Vprašanje skladijske zapletenosti povedi v govorjenem jeziku politikov*. Jezik in slovstvo, 2002, letnik 47, št. 7/8, str. 315–329.
- Jefferson, Gail: *Glossary of transcript symbols with an introduction*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins publishing company, 2004.
- Khachaturyan, E. (ed.): *Discourse markers in Romance languages*. Oslo Studies in Language 2011, letnik 3, št. 1, str. 95–116.
- Kenda, Jana: *Ruoli pragmatici di sí. Modello di analisi dei segnali discorsivi nell'italiano parlato*. Linguistica, 2008, letnik 48, str. 137–149.

- Kovačič, Dare: *Emocije v govoru*. Psihološka obzorja, 1994, letnik 3, številka 3/4, str. 61–68.
- Kranjc, Simona: *Govorjeni diskurz*. Jezik in slovstvo, 1996/1997, letnik 42, št. 7, str. 307–319.
- Kranjc, Simona. *Govorjena besedila in korpus slovenskega jezika*. Jezikovne tehnologije za slovenski jezik 1998, str. 109–112.
- Kunst-Gnamuš, Olga: *Predmet, naloge in metode pragmatične raziskave besedila*. Jezik in slovstvo, 1987, letnik 32, št. 7/8, str. 213–222.
- Magno Caldognetto, Emanuela, Federica Cavicchio in Piero Cosi: *Comunicazione parlata e manifestazione delle emozioni. Atti del I Convegno GSCP*. ???, Liguori Editore, 2008.
- Pettorino, Massimo, Antonella Giannini in Francesca M. Dovetto: *La comunicazione parlata 3. Atti del terzo congresso internazionale del Gruppo di Studio sulla comunicazione parlata*. Napoli: Università degli Studi di Napoli L'Orientale, 2010.
- Pisanski Peterlin, Agnes, Darinka Verdonik in Andrej Žgank: *Diskurzni označevalci v dveh pogovornih žanrih*. ???, 2007, letnik 52, št. 6, str. 19–33.
- Podbevšek, Katarina: *Prekodiranje govorenega jezika v pisnega*. Jezik in slovstvo, 1990, letnik 36, št. 1/2, str. 27–30.
- Pons Bordería, Salvador. *Connectives/Discourse markers – an overview*. Quaderns de filologia, Estudis literaris vol VI 2001, str. 219–243.
- Schiffrin, D.: *Discourse markers*, druga izdaja. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
- Schiffrin, Deborah, Deborah Tannen in Heidi E. Hamilton: *The Handbook of Discourse Analysis*. Blackwell Publishers, 2001.
- Schlamberger Brezar, Mojca. *Vloga povezovalcev v govorenem diskurzu*. Jezik in slovstvo, 2007, letnik 52, številka 3/4, str. 21–32.
- Seneviratne, Sharmaine. *The Relevance Theoretic Approach to Discourse Markers: A Unified Account?*
- Smolej, Mojca. *Členki kot besedilni povezovalci*. Jezik in slovstvo, 2004, letnik 49, št. 5, str. 45–57.

- Sporazumevanje v slovenskem jeziku – govorni korpus GOS. Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, 2010.
- Valh Lopert, Alenka: *Skladenjski elementi govorjenega jezika v jutranjem programu komercialnega radia (Radio City)*. Jezikoslovni zapiski, 2006, letnik 12, št. 2, str. 51–62.
- Valh Lopert, Alenka: *Nacionalni in komercialni radio - jezikoslovčev pogled na radijski jezik*. Teorija in praksa, 2009, letnik 46, št. 6, str. 770–784.
- Verdonik, Darinka: *Prispevki kritične analize diskurza k proučevanju rabe jezika*. Dialogi 2004, letnik 40, št. 3/4, str. 60–74.
- Verdonik, Darinka: *Nesporazumi v komunikaciji*. Jezik in slovstvo, 2005, letnik 50, št. 1, str. 51–63.
- Verdonik, Darinka: *Mhm, ja, no, dobro, glejte, eee ...: diskurzni označevalci v telefonskih pogovorih*. Jezik in slovstvo 2006, letnik 51, št. 2, str. 19–36.
- Verdonik, Darinka: *Jezikovni elementi spontanosti v pogovoru: Diskurzni označevalci in popravljanja*. Maribor: Slavistično društvo Maribor, 2007.
- Verdonik, Darinka et al. Validacija označevanja diskurznih označevalcev v korpusih Turdis-2 in BNSIint. V: ERJAVEC, Tomaž (ur.), ŽGANEC GROS, Jerneja (ur.). Zbornik Šeste konference Jezikovne tehnologije, 16. do 17. oktober 2008, : zbornik 11. mednarodne multikonference Informacijska družba - IS 2008, zvezek C : proceedings of the 11th International Multiconference Information Society - IS 2008, volume C, (Informacijska družba). Ljubljana: Institut Jožef Stefan, 2008, str. 29–32.
- Verdonik, Darinka: *Vojko Gorjanc: Uvod v korpusno jezikoslovje*. Izolit Domžale, 2005.
- Vershueren, Jef: *Razumeti pragmatiko*. Ljubljana: Založba /*cf, 2000.
- Verschueren, Jef: Notes on the role of metapragmatic awareness in language use. *Pragmatics*, 2000, 10:4, str. 439–456.
- Vitez, P. in A. Zwitter Vitez: *Problem prozodične analize spontanega govora*. Jezik in slovstvo 2004, letnik 49, št. 6, str. 3–24.
- Volk, Jana: *Italijanske jezikovne prvine v spontanem govoru v slovenski Istri*. Annales 2007.
- Zemljarič Miklavčič, Jana: *Govorni korpusi*. Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za prevajalstvo, 2008.

- Zemljarič Miklavčič, Jana in Marko Stabej: *Zapisati nezapisljivo: transkribiranje spontanega govora za govorni korpus*. V: Erjavec, T., J. Žganec Gros (ur.), *Jezikovne tehnologije – zbornik 9. mednarodne multikonference Informacijska družba IS 2006*. Ljubljana: Institut Jožef Stefan, 2006.
- Zemljarič Miklavčič, Jana: *Iskanje odgovorov na vprašanja govorjenega jezika*. *Jezik in slovstvo*, 2008a, letnik 53, št. 2, str. 89–106.
- Internet: <http://www2.arnes.si/~lmarus/suss/arhiv/suss-arhiv-000477.html> (5. 3. 2012)

Priloge

Korpus slovenskega in italijanskega spontanega govora

KORPUS SLOVENSKEGA SPONTANEGA GOVORA

ja takoj je opremljena z mikrofonom ampak ljudem še ni čisto jasno kaj pomeni beseda indi saj smo v ankete dobili zelo raznovrstne odgovore poglejmo si

tvoja definicija indi glasbe?

indi glasbe? ja taka neodvisna *premor* emm pač svojevrstna

definira to novejšo subkulturo mladih k se zdej razvija pa to se mi zdi mislm zdej so ful mladi poena() po() poistovetijo s to glasbo se mi zdi tko k se razni hipsterji pa to k se razvija zdej tko da

kaj je indi muzka? ni mi všeč indi muzka

indi glasba gre s kakim indijem veze gre za kake zvokkk

sm čisto metal pa *premor* se ne ukvarjam z drugimi sploh

indi glasba moderna glasba *smehgo*

sicer nism v tej sceni ampak štekam to kot tak pop rock oziroma recimo v Angliji mislim da izvira no za mene je bolj žanr nisem tok v tem

drugačna recimo? eee to je glasba ki recimo ni tok poslušana tko recimo ko kaka ko() komerciala

indi glasba že samo ime nam pove da to prhaja bolj dol z indije najbrž al kako pač jst to bi tko definiru a ne glede po imenu

znam za indi rock ne? je bolj tak malo alternativna scena ni? tak mal *premor* bolj za *premor* eem

sej tak ko so uni dol tak malo *smehgo* mal *smehgo* na tako sceno

ja glih tok nočeš bit kao emo sam si pa kao pretvarjaš se da si hipster sam kao nisi pa nočš bit mainstream zto k si preveč underground sam si mainstream ne *smehgo*

zanimivo ne kako ljudje takoj ko slišijo besedo indi naredijo neko izpeljanko Indija ne ampak gre za neodvisno glasbo ampak zdej pa tu vprašanje ali glasba sploh lahko neodvisna? ko tudi če izhaja iz teme ne še vedno nanjo hote in nehote vpliva okolica

ja in pesem prav tako kot pevce potrebuje tudi poslušalce to je v bistvu njena osnovna osnovno poslanstvo ne

res je

na kratko ponovimo Urška se terapij pri eee Veroniki Seles udeležuje zaradi nizke samopodobe zaradi take nesamozavestiii čeprav mi na začetku nismo vedeli od kod pravzaprav ta izvira zdaj so se stvari nekako že uredile ne veronika eem danes bomo govorili provzaprovo o tej zunanji podobi in o tem kako ta vpliva eem na našo samozavest in tako naprej se mi zdi da smo ljudje na splošno kr obremenjeni ne s tem kako zgledamo kako se kažemo navzven

ja eee lahko bi rekla sicer da dones res živimo nekako v obdobju k smo zlo pršli iz tiste eem podobe notranje eem na to zunanjo podobo ki ji dajemo zlo zlo zlo velik pomen in vse more bit še lepše še boljše in zarad tega zlo močno promoviramo dejansko tisto eem ta zunanji izgled ki pa je zdej v bistvu nekako pršou v ospredje je pa to zlo seveda varljivo ker je za tisto zunanjo lepoto zlo hiter pride ta neverbalna komunikacija k pa zlo hiter v bistvu vidi in izžareva potem nekeje popolnoma drugega smo pa zelo kot družba obremenjeni ja ravno z tem zunanjim videzom in mislmo da prinaša kr sproti že to neko veselje zadovoljstvo aam moč radost samodobro() dobro samopodobo ki pa ni to

smo nekako sklepali iz vseh pogovorov ki so bili doslej tudi s terapij ne da ste vi Urška zlo zahtevni sami do sebe tko ne a ste kdaj tud prijazni in kdaj eee kako to izgleda no ko ste prijazni sami do sebe

ja zdej sem prej pa nisem bla no eem kok to zgleda *premor*? ja sej niti ne vem no ker res nisem bla nikol prjazna do *smehgo*

ampak recimo ne vem ko se zjutraj pogledate v ogledalo pa si rečete o dans pa prov fajn zgledam a so taki dnevi?

ne ker niti nisem razmišljala o tem ker sem si bla vedno tok grozna in tok nezadovoljna sama s seboj da niti nisem no o tem tok razmišljala

se pravi ni videz tisti ki je vplival v resnici na to da ne bi bla zadovoljna sama s sabo

tako zarad tega ker samopodoba je seveda sestavni del tudi ta zunanja samopo() zunanost ne ampak še vedno je pa v bistvu tisto kar determinira nekako to samopodobo je nek odnos do samga sebe ne je ta neka lastna vrednost kok jst verjamem zaupam sam v sebe kok sm storilen kok sm dejaven kok poznam in razumem svoje potrebe svoje želje svoje vrednote in to je tisto k pa lahko rečemo v bistvu da je res dejansko samopodoba in se gradi dejansko

iz eee nekih eee izkušenj primarnih odnosov se pravi al pa odnosov ki jih mam z nekimi pomembnimi ljudmi v življenju ne

neraz. ja dokončaj

ja pol pač seveda še tista neka karakterno in pa zunanji zunanja okolica mediji imajo strašansko velik vpliv pri tem

no mi smo želeli Urški pripraviti eno prijetno presenečenje nič ni vedela o tem kaj se bo zgodilo in zdej jo boste videli morda v malo nenavadni ampak kar se mene tiče krasni podobi poglejmo

te starine stare starine no so mi zelo všeč zato ker *premor* so se včasih uporabljale in so zdej še zelo dragocene

od kakšnih naših kosov pohištva do okvirjev okraskov vazic kar koli

prodajamo nekaj starin nekaj tudi bolj novodobnih ampak *premor* več ali manj so to stare stvari ki segajo tam nekje okrog prve svetovne vojne in druge svetovne vojne te stvari kupujemo po sejmih po Evropi največ v avstriji na madžarskem nekaj tudi v Italiji

naša folklor se pravi naša tradicija je zelo bogata in *premor* od tu naprej se štarta ne

lepe stare zadeve se lahko obnovijo na primer tale skledica

z ženo greva ponavadi bolj iz radovednosti

ure dnar ne vem take take zadeve

to so razglednice z narodnimi motivi od Maksima Gasparija ne

včasih mal knjige pogledam če je kakšna zanimiva stara knjiga

pa kšne vojaške tko mal s fjrba

stare zadeve *premor* meni osebno velik pomenijo sploh če so mogoče še v kakšni povezavi z mojo družino od prej jih nekaj poskušam obnoviti al pa prirediti ne

povprašujejo največ ljubitelji zbiralci recimo so to razglednice numizmatika ne potem tudi keramične stvari a ne tudi iščejo

cene oblikujemo najprej kot nakupna cena ne pol si pa pač zaračunaš še neke stroške zraven *premor* in potem oblikuješ ceno seveda pa z barantanjem pa ta cena lahko tudi pade a ne

vrednost je tako relativna nekomu neki pomen velik in je prpravljen dat mejhn več drugmu
spet manj

nekje se morš spoznat internet pogledat malo ne

se vidi ali so originalni po materialu kako je izdelano

najprej okrog obrneš ne da vidš če je kej napisano potem pogledaš kakšen je material če
so lesene stvari so običajno črvive pol k so stare

original ima svojo ceno ponaredek pa tud a ne samo original zlo težko dobiš

v tem trenutku recimo mi je tale všeč je dekorativna prekrasna lepa in *premor* mi je prav
hudo ko jo bo nekdo kupu recimo a ne

jaz sem bla tak velik kolekcionar ne *neraz.* in morš met neko afiniteto do zbirateljstva do
starih stvari in pol se ideje same porodijo

zajtrk je bil?

obvezno in vedno isti ne *neraz.* nove novice ne kavo maslo pa domač med

ampak kdo vse to pripravlja si skupaj družinsko žena?

kot vedno

to bo vlada ki bo delala to jaz lahko zagotavljam ker poznam Zorana Jankovića in vem in ta
vlada od tistega prvega dne ko bo nastopila in bo delala in tudi Slovenija in državljani in
državljanke bodo zdey spoznali kaj pomeni delat štiri in dvajset ur na dan

dans so luka nejc in pa pardon ee nika luka in larisa e luka vi ste prvič ne?

nee prejšnje leto

ste bili tudi?

ja

no vidiš jaz sem pozabil se opravičujem torej neke izkušnje že imate eee s seboj imate
nekega kužka ki mu je ime kako?

Floki

Floki! dobro Floki Floki želim vam veliko sreče v današnji oddaji eee ekipa b pa je osnovna šola Jožeta Krajca *ploskanje*

trije fatnje korenjaki Nejc Matevž in pa Luka eeem Nejc imate tamle vidim eee maskoto aha

ja našga rakca to je naš logotip no

to je vaš logotip iiiiin eee to se pravi tamle so me dekleta iz publike opozorile da se pravilno reče na Rakeku ne pa v Rakeku ne torej na Rakeku fantje tudi želim vam veliko sreče vaša šola je že tekmovala tule? *neraz.* leti

ekipa naša

prejšnje leto?

ja

dobro torej imate tudi vi že neke izkušnje želim vam vse dobro in eee osnovna šola Košana se je uvrstila v tale tekmovanja na tekmovanju za primorsko regijo na osnovni šoli Milojke Štrukelj iz Nove Gorice in to šolo bomo zdele predstavili

dober večer!

dober večer! *premor* lepo pozdravljeni! o ja ja zelo neznansko naju veseli da lahko končno rečeva tisto kar sva želela povedat že nekako od konca poletja od jeseni dobrodošli na golteh pred nami je finale za na zdravje pesem zime! *ploskanje*

en lep pozdrav vsem doma pred televizijskimi ekrani en prov poseben pozdrav seveda pa vsem vam ki ste prišli danes semkaj samo za vas zdajle takoj na začetku en vroč poljub ki vas bo grel ves večer muaaa! ta je bil za gospode! za damee

muaa še enga za vse punce oo tudi men je ratal takoj mal bolj toplo ja danes dame in gospodje jo pa dobimo dobili bomo na zdravje pesem zime

upamo da imate vaše telefone pripravljene kajti vi vi in samo vi boste določili *premor* zmagovalca zdej mam pa jaz eno vprašanje in sicer je kdo videl strašna Jožeta?

sej res

ja ne?

niste ne? veste kaj sej po mojem sta nekje še noter uživata ker tukaj se govori da sta prišla že prej na golte in da sta v vsem kar nudijo golte neznansko uživala pogledajte si kako

jaa tadv se znajdeta

ta hiša je polna nekih zgodb od te mize naprej pravzaprav

ja ta miza ma tak ful en eno posebno zgodbo v bistvu jo dela en gospod na nizozemskem in ma iz starih risajkld *premor* risajkld

recikliranih

recikliranih plohov in tale tej plohi so bli v krčmi k so prov tko vid se še odtise od slammerjev k so tolkel in ma tako prov posebno zgodbo

in Silvia kadar koli zamenja dobro zgodbo za minimalizem in funkcionalnost

včasih je mal hecn k otroc kej polijejo pa ma špranje pa teče spodej ampak je ta miza taka lohk se čečka tolče tko nobenih težav ni zmeri ostaja ista in posebna

neuničljiva

neuničljiva je ja

iz kosovnega odpada tud tovariš stvari domov ne?

ja s kosovnega tud ja tko včasih gremo zjutrej v šolo in vidimo da je kosovni odpad in ustavimo in otroc vsi glave dol ne mami pel naprej jaz pa komi čakam da jih odložim in da grem lahk po tist stol nazaj k sm ga najdla če me še čaka sevede no

temu kavču pa menda vsi v tvoji družini nasprotujejo al kako vseeno vztrajaš

ja ta kavč je tko american retro vzorc in meni je všeč kavč kot kavč ne bom rekla da itak povsod paše smo mel prej enga tko usnjenga in sem se ga hotla čim prej znebit tko je bil ta prvi ki mi je bil všeč ko sem ga zagledala nasprotujejo vsi mislm da že k smo ga z dvorišča notr vozil so se sosedge čudno gledal kje sem ta star kavč pobrala ampak kavč je v bistvu nov

prov gotovo ne in *premor* izjemno sem razočaran da je gospa Kresalova *premor* ki počasi izginja v pozabo v slovenskem predvsem političnem prostoru začela kampanjo s tasko tako nizkotnim besednjakom to pomeni da je družino iz katere jaz izhajam in družino ki sem jo

tudi jaz soustvaril označila za mrt() mračnjaško in ne vem kakšno še in to ni dobra popotnica in ni dobra intonacija tej eem predreferendumske kampanji

gospa Kovšca vi ste podpredsednica socialnih demokratov see strinjate s tezo gospoda Horvata da jee da gre pri izjavi gospeKkresalove za ta nizkoten besednjak?

mmm prav gotovo je težko komentirat kaj je mislila gospa Kresalova če pa lahko

vi slišite kaj misli gospod Horvat

gospod Horvat smo slišali lahko pa povem okrog tega seveda svoje mnenje amm jaz osebno mislim da seveda vsaka družba ki je vključujoča je lahko samo boljša družba in t() to je moje izhodišče in mislim da tudi gospa Kresalova ni želela ločit družin z mami z mamami in očeti iz te zgodbe ampak je želela povedat da v taki družbi ki je vključujoča seveda imajo prostor tudi družine ki so drugače strukturirane ki so drugače sestavljene ki se lahko tudi iz nam znanih razgovorov ali neznanih razlogov so enostarševske so lahko reorganizirane so lahko tudi istospolne to kar zakon prinaša in kar konstituira družino je otrok in iz tega izhajamo ko govorimo tudi o novem družinskem zakoniku in iz tega izhajamo ko želimo ustvarjat razmere v družbi ki so do teh otrok najbolj možno pravične

gospa Zevnik vi prihajata iz Slovenskeee ljudskeee stranke gospa Kovšca pravi gre za vprašanje ne ta dilema ali bomo svobodna ali odprta družba ali bomo zaprta družba vi v tem kontekstu da se bomo na referendumu odločali ali bomo odprti ali ne bomo neizključujoči oziroma ali bomo s s() sprejetjem družinskega zakonika kot ona pravi na ta način bomo odprti za vse družine

poglejte najprej z izjavo ko ste začeli torej zagotovo izjava gospe Kresalove ni vključujoča govori o mračnjaštvu eee ljudi ki zagovarjajo ki so proti eee temu zakoniku jaz osebno sem recimo užaljena z tako izjavo ker da si proti eee temu ee proti pravicam otrok eee proti temu da so pravice odraslih v ozadju pred pravicami otrok to gotovo ni mračnjaštvo in Slovenska ljudska stranka je res vseskozi opozarjala na to da eee je takšna redefinicija družine zakonske zveze in sploh potem posledic za to družbo nedopustna in je to izredno hud udarec naši eee družini eee zakonski zvezi in pa seveda najhujši udarec otrokom ki ne bodo imeli nekateri pravice do očeta in matere

gospa Komar se vi eee strinjate eee s to tezo gospe Zevnikove vaše predsednik je bil tudi na tej tiskovni konferenci gospod Virant in podprl ee družinski zakonik

tako je naša lista podpira družinski zakonik ker je družinski zakonik dober kar se tiče izjave gospe Kresalove mi eee jo eee na nek način jemljemo v duhu lib() v liberalnem duhu eem dopuščati moramo svobodo vsakega svobodo vsakemu da izbere takšno družino ki ti() ki jo želi če zdaj samo se spomnimo uvodnega filma ki smo ga danes pokazali eee več kot šest in trideset let je trajalo da smo sploh prišli do tega zakonika ki ga imamo danes na mizi to se mi zdi provzaprov sramotno za Slovenijo kot demokratično državo da to traja tako dolgo da se pravice ne uredijo eee življenje se spreminja eee okolje se spreminja imamo način dela delovanja eee ki ne dopušča morda klasične družine eee ljudje pač imamooo drugačne eee drugačne poglede na življenje ki ga živimo in prav je da vsakemu dopustimo da živi točno tako kot si želi in da z nekimi zakoniki zakoni v državi ki je demokratična eee tud to njihovo obliko družine zakonsko uredimo na primeren način

če lahko samo kratko repliko gospe komarjevi eee torej nikakor ne gre za to da se pravice niso uredile pravice eee istospolnih eee skupnosti so urejene zdej v zakonu o registraciji istospolnih skupnosti torej slišali smo da je ustavno sodišče eee zgolj eee oporekalo tistemu dva in dvajsetemu členu o dedovanju in ga je tudi uredilo za čas do spremembe torej te pravice so urejene niso kratene sevede pa eee istospolna skupnost nikakor ne more sodt v družinski zakonik ker eee pravica do rojstva otrok ni izvedljiva lahko je samo z nakupom

ugani kdo pride na večerjo? rai slo 16 februar

tako je dober večer in pa dobrodošli v trinajsti oddaji ugani

kdo pride na večerjo!

saj ne morem verjeti je morda kdo tukaj vraževeren trinajsta oddaja

jst sm

ja?

ja vsakič k vidm Karla Erjavca se primem za gumb

zakaj pa za gumb sej ni diminkar

veš kako je dva mandata sem se držal za glavo pa ni nč pomagal

je morda še kdo tukaj vraževeren? ja gospa Jožica? res?

ja res ja

kaj pa v v čem kje ste vraževerni?

na primer če mačka gre čez cesto na primer če hodim grem tri koraka nazaj če vozim pa upočasnim

a res jst pa trikrat pljunem no evo mava neki skupnega če bi vedeli da je danes trinajsta oddaj bi vseeno pršli?

vseeno sej vas mam rada

joj hvala gospa Jožica gremo mi pogledat kaj se dogaja kaj pa kej ti Emanuel?

jst vsako nedeljo sem rdeča tangica

ohoho dobr no čakate morm še Benjamina vprašat a maš ti tud kakšno sestavino ki ti prnaša srečo med kuhanjem?

jst mam čičeriko

a nehi res al kaj ne morem verjet tko mejhna restavracija pa tolik vraževerja ne v glavnem benjamin kaj bova danes pripravljala?

danes bova ee goveji file z zelišno skojo

zeliščno skorjo

zelišno škojo

skorjo

skojo

skorjo

skorjo ok potem pire malo *neraz.* ohrovt tri razlike fižol malo omaka peršin in paa pečena šalotka

ne tega ki maš v žepu ne? ta je samo za srečo kaj pa sladica?

sirova torta s mm suhim

suhim sadjem? mmm namočenim v žganje eee marelice

amaretto in mandarin liker

KORPUS ITALIJANSKEGA SPONTANEGA GOVORA

allora intanto leggo che il tuo primo album è nali che è già in vetta alle classifiche e *neraz*. tu vieni da amici io ci tengo molto comunque perché io trovo che questi talent show *neraz*. hanno sempre sempre più qualità nella televisione italiana molte volte sono disprezzati invece tirano fuori dei grandi talenti e tu ne sei assolutamente un esempio

grazie grazie mille davvero *ploskanje*

ecco allora nali il tuo primo album ti aspettavi tanto successo?

ma eh no aspettarselo io penso che *premor* cioè sarebbe stato un po' *premor* un po' troppo io non me lo aspettavo assolutamente ci speravo questo sì ho sempre sperato e c'ho provato con tutte le forze ce l'ho messa tutta eee adesso sto cercando di andare avanti

senti tu sei laureata in fisica

sì

poi però ti sei dedicata anima e corpo alla musica ma come mai sei laureata in fisica?

ma allora in realtà io mi sono dedicata anima e corpo già dapprima alla musica no poi però e anche così in famiglia eee

non pensavi che diventasse un mestiere no? *smehgo*

eee sì cioè avrei tanto voluto però mmm mi rendevo conto che sarebbe stata dura alloraaa ho deciso di ho finito il liceo ho fatto il liceo scientifico poi mi sono laureata in fisica perché mi piaceva *smehgo* ho scelto una cosa che mi piaceva

brava perché non *neraz*. ecco no la cosa mi no *ploskanje* senti tu hai fatto molta gavetta nei locali che io trovo che questa *neraz*. che ha fatto l'x factor per due anni ti sia alla base per ogni grande cantante il locale la *premor* la non so il piano bar eccettera sicuramente ti aiutano a a questo contatto con il pubblico no? ecco hai fatto gavette ma tu cantavi anche metal heavy metal?

sì

non sembrerebbe visto il tipo di musica che canti ora

sì beh diciamo che io ho iniziato che avevo tredici anni no la prima volta che ho cantato dal vivo ero proprio piccola e ne ho ho passato vari periodi ho avuto il periodo rockettaro il periodo metallaro quello un pochettino più sofisticato poi vabbè

cosa ti viene in mente di cantare adesso visto che avevi cantato questa canzone meravigliosa molto dolce molto romantica molto italiana no molto melodica italiana

ma io mi trovo bene mi piace proprio questo questo modo eee questa canzone in particolare perché eee mmm secondo me è giusta nel senso che eee mmm rientra nelle cose eee in quelle cose semplici ma originali eee secondo me è st() a me piace tantissimo

molto belle esatto tra l'altro hai cantato dal vivo ci tengo perché moltiii cantanti anche *neraz*. all'estero cantano in playback no qui allora ti vedremo esibirti in concerto prossimamente cosa stai preparando?

allora io adesso eee per quanto riguarda concertii e mmm sono ancora in definizione le date precise però sicuramente io penso che ee ci sarà il tour con gli altri ragazzi credo si e tutto ancora in discussione però eee

va bene ti faccio veramente tanti complimenti che sei una ragazzaaa veramente speciale eee e una cantante come dire doc per qui ti auguro veramente tanta tanta aa carriera insomma perché mi sembri anche una con la testa sulle spalle il che non guasta mai

si speriamo

bene *premor* allora *premor* iniziamo subito con questa meraviglia questo prosciutto crudo che da poco ha ottenuto lo- l'igp da dove arriva Sauris dov'è?

Sauris

Sauris

Sauris l'i gi pi di Sauris siamo in provincia di Udine a trenta chilometri dal confine l'Austria è un prosciutto unico e particolare per diversi motivi uno perché la zona di produzione comprende un solo comune con 200 abitanti

son più prosciutti che abitanti

i prosciutti() i prosciuttifici che s() che sono due danno il lavoro a tutto il comune cioè qui questi lavorano solo per fare i prosciutti

magnifico certo ma tutta un'intera città contadina

fa il prosciutto

e questo è un prosciutto di montagna perché Sauris è a mille due cento metri *premor* di altitudine è uno dei più piccoli comuni di alta montagna e poi perché questa comunità nasce con *premor* diciamo l'immigrazione di alcuni *premor* nel dodicesimo secolo di alcuni abitanti della Bavaria quindi ha un'origine bavarese dove c'era questa consuetudine di affumicare le carni

ma dove li metto? li metto qui?

tu Elisa non hai problemi pensa io che *neraz*.

pensa tu Anna! allora Gabriele Bonci l'abbiamo detto prima *neraz*. America ti definisce il Michelangelo della pizza ma a parte *neraz*. America che poi gli americani davvero hanno tanta fortuna no no hanno molta fortuna ad assaggiare i nostri prodotti perché sono rimasti quasi gli unici intatti al mondo noi italiani cosa diciamo Anna? eeee una pizza pazzesca

pazzesca perché adesso lo spiegherà gabriele bene le dosi Gabriele a sentirle bene queste dosi perché dobbiamo tutti imparare io per prima

come si fa la pizza buona vai

innanzitutto eeeh la cosa molto importante per la pizza buona è la manualità la stesura e la cottura il novanta per cento di un prodotto riuscito è proprio da questi tre elementi ma manualità sull'impasto sulla stesura e sulla cottura alleniamo le mani!

eee con le mannone che c'hai tu ci credo

diciamo subito come si fa l'impasto una cosa molto veloce allora *premor* farina *neraz*. grande parliamo di un chilo di farina

quale farina?

allora farina io uso solo le rimacinate a pietra rimacinate a pietra tipo uno o zero zero o zero scusate tipo uno che *neraz*. insomma grani italiani ok?

non sei convinta Anna?

eh si no perché io con la farina c'ho un problema grande

grani italiani e soprattutto soprattutto che abbiamo sappiamo di che mulino sia che del mulino

vabbè la carda d'identità della farina mi raccomando un chilo di farina con

un chilo di farina mettiamo otto cento grammi d'acqua quindi l'ottanta per cento e cominciamo a impastare viene un impasto morbidissimo a questo punto vediamo cominciamo a mettere il lievito allora dò la ricetta con il lievito secco di birra quindi un lievito di birra dove manca l'acqua se avete a casa del lievito naturale che è la cosa più bella del mondo lievito madre ecco

questo è il lievito madre di gabriele e gli è stato donato da una famiglia ma quanti anni fa?

questo qua viene da un forno di Vercelli che dice dice che praticamente è stato è stato un soldato panificatore della prima guerra mondiale così si dice

e dalla prima guerra mondiale è arrivato fino a qua e come si fa?

basta girarlo portarlo in vita tenerlo avanti allora allo stesso peso del lievito si aggiunge la farina e il cinquanta per cento è uguale a acqua noi gli diamo da mangiare per tenerlo c'è una popolazione stupenda di batteri eee che cosa fanno loro vedete è importantissimo

non hai fatto male così l'hai tagliato?

assolutamente no questa è soltanto una casetta per loro va bene? eccolo qui

qua dentro ci sono i batteri quelli buoni

noi gli diamo da mangiare quindi loro mangiano zucchero e riproducono nitrite carbonica

tu di quanto da quanti anni ce l'hai?

eee me l'ha dato Gabriele solo che io ho un problema Gabriele domenica ho fatto avevo un chilo di lievito madre ho fatto tanto di quel pane che credo nel mio palazzo era diventato

ma anche alla Prova del cuoco mangiamo solo pane della Moroni quindi

continuiamo con l'impasto? ok gli diamo tutta quanta l'acqua lo facciamo diventare una pastella non ci mettiamo paura se l'impasto è liquido se s'appiccica alle mani e quindi non aggiungiamo mai altra farina lo teniamo abbastanza morbido proprio così dev'essere una pastella a questo punto il sale ancora ancora un gocchino d'acqua dopo il sale

senti posso farti una domanda che forse te lo chiederebbero tutte le nostre telespettatri' perché tu hai usato il lievito leofilizzato invece il lievito

il lievito leofilizzato è il lievito sicuro! il lievito di birra quello *neraz*. cioè quello umido non si sa che vita ha fatto se chi l'ha porcato portato dall'alimentare in un furgone neraz temperatura il leofilizzato rimane fermo certo

olio?

olio a questo punto bastano due cucchiaini

va bene

mettiamo l'olio e *premor* malteghiamo *premor* e lasciamo l'impasto abbastanza umido così

questo è il cofanetto che uscirà tra poco Dio è nero eehh raffaello cortina editore tra poco uscirà prima complimenti perché eehh come forse avete saputo eehh cioè non è da tutti heh Dario Fo è diventato anche in quanto premio Nobel materia obbligatoria nelle università *ploskanje* francesi eehh francesi *ploskanje* in Francia *ploskanje* mica male! adesso tutti gli studenti

è già una cosa

è già una cosa importante

è vicina la francia smeh succede che *neraz*. facciamo anche noi come la Francia

facciamo anche noi guarda la parte è molto cioè insomma ecco cosa da essere orgogliosi dall'altra certo quando si diventa materia di esami gli studenti a volte possono anche *premor* ma però il teatro comico

si è vero si si è vero c'è più indulgenza ah ah

la satira

sì è vero *premor* dunque io prima di parlare di Dio è nero sul quale poi il lavoro sul quale Dario Fo ci intratterà personalmente regalandoci un così un monologo vero e proprio col pubblico volevo parlare di Dario Fo pittore tanto perché a Chiasso è stata inaugurata una mostra antologica al Max di Chiasso con due oltre due cento opere tue ma pur perché se ne è parlato sempre poco di te come pittore intanto mostre tue iiii in Italia

ma in Italia ci sono state ma così non hanno avuto molto *premor* molto *premor* sostegno *neraz*.

adesso forse forse ora invece pare si dice che se ne farà una a Milano forse

sì pare che l'abbiamo che siano decisi *premor* l'assessore *premor* Boeri *premor* che è il responsabile della cultura si sta muovendo veramente in modo *premor* con slancio

ma sì quello che volevo chiedere

per la primavera

per la primavera speriamo proprio perché tra l'altro quello che pensavo vedendo il catalogo della mostra di Chiasso non so poi i tuoi disegni che accompagneranno che accompagnano il sempre i tuoi lavori che in realtà tu dipingi anche davvero con il corpo quando sei in teatro nel senso che la tua gestualità assomiglia a è come se tu davvero volessi mostrare al pubblico *premor* dare dare *premor* visualizzare le parole

un'immagine

si visualizzare le parole

ma è determinato dal fatto che prima di tutto eh io sono di origine pittore nerazumljivo quindici anni ho fatto la bellezza di otto anni consecutivi all'accademia di Brera poi ci sono andato anche a insegnare e ho sempre un rapporto in tutte con tutte le accademie eee di pittura scenografia

ed dipingi tutti i giorni adesso?

si si quasi sempre

è uno studio pieno di

si ho una degli assistenti quasi tutti femmine bravissime oltre tutto

perché hai detto questa cosa scusa? sai che di questi tempi

perché perché

con tutto l'affetto quando con tutto il rispetto e l'affetto quando un over-settanta dice una cosa di questo tipo *ploskanje* è bene chiarire

la gioia che mi danno le ragazze che eee che eee lavorano vicino a me è grande

senti e sei com'è il tuo studio ordinato disordinato i colori?

disordinato ma appunto ho bisogno delle persone che mi mettano in fila

senti che cosa quali sono i soggetti che

prima di tutto adesso è una eee sono su una chiavi di satira di grottesco ee tutto quello che successe in italia e negli ultimi anni lo racconto attraversooo dei dipinti ma *premor* prima faccio naturalmente dei bozzetti piuttosto grandi poi mi butto i quadri più piccoli sono di tre metri per tre metri poi si va a altre misure

questo per dire che tutto quello che è successo non può che essere contenuto in grandi dimensioni

ho raccontato in grande sì e si riesce a capire anch'io riesco a capire meglio quello che è successo eee dipingendo queste storie

senti Dario venendo invece a Dio è nero ci racconti come nasce questo lavoro che io dico solo questo che nasce ancora una volta dalla tua generosità perché tu vai sempre laddove ti chiamano quando c'è un problema Dario Fo poi arriva

mattino in famiglia rai 2

pare da alcuni studi scientifici eeeh sì che il buon umore il ridere faccia bene anche alla salute e allora questo è un argomento credo importante e lo trattiamo con due persone Laura Toffolo buon giorno e Simonetta Marchioni che sono due appartenenti al Club della risata Laura ma è vero ridere fa bene?

ridere fa bene perché attiva nel nostro corpo una serie di reazioni che ci fanno stare meglio eee *premor* ridere con lo yoga della risata che è la tecnica che noi applichiamo una tecnica messa a punto dal dottor Madakantaria di Bombai eee è un modo molto innovativo perché noi *premor* usiamo la risata come forma di esercizio eee quando ci si guarda negli occhi si comincia a ridere in un modo contagioso eee dal punto di vista scientifico non importa se la risata sia vera o stimolata l'importante è provare finché poi non diventa spontanea

ah certo insomma mi viene in mente allora ee beh chi fa il gioco del solletico per farti ridere oppure c'è il gioco mi ricordo quando si era piccini quando eravamo bambini uno di fronte all'altro ci si guardava chi sorrideva prima no eee effettivamente passava anche poco tempo comunque a parte questi giochi ci sono persone proprio importanti che stanno studiando viene in mente per esempio l'università della sapienza di roma doveee si parla non solo del ridere ma se ne parla ma soprattutto si studia anche il perché si ride e l'effetto che si ha anche dal punto di vista psicologico poi ci sono ancheee cardiologi che hanno sottolineato il suo effetto positivo sulla circolazione sanguinea ma la cosa che mi ha stupito è che sorridere ridere è una sorta di prevenzione per molti mali dal punto di vista soprattutto psicologico dico bene?

sì sì certo ridere fa bene non soltanto al livello di rilassamento muscolare ma anche alla nostra mente infatti ridendo la nostra mente si rilassa e il nostro cervello riceve una sensazione positiva oovviamente ridendo le nostre inibizioni diminuiscono eee quindi abbiamo maggior eee miglior rapporto con altre persone ee così si aumenta anche la nostra autostima ee naturalmente una bella risataa fa sì che *premor* tutto le nostrooo la nostra mente

è rilassata e diminuiscono le nostre tensioni e quindi di conseguenza anche lo stress va a diminuire

eee poi si è predisposti meglio anche nei confronti del prossimo degli altri allora abbiamo detto che eee voi fate parte di un club della risata ma pensate che in India ci sono addirittura cinque mila club eee veri e propri della risata noi abbiamo un studio con tantissime persone ci sono i camera man eee i nostri ragazziii le sarte vogliamo fare una prova? allora in un minuto *premor* si può imparare anche a sorridere perché lei aveva detto si è bello il sorriso spontaneo la risata spontanea ma però fa bene anche se provocata se stimolata e c'è anche una tecnica? esistono tecniche?

si possiamo provare insieme

si possiamo anche un giro eh se vuole così ci avviciniamo ancheee ai nostri ragazzi prego parte il minuto!

che tempo che fa rai tre

capitano *premor* il capitano! eccolo qua Quandooo i bambini fanno ahò libretto e dvd *premor* libro e dvd Mondadori ne parleremo intanto benvenuto come stai tutto bene?

bene grazie

casa figli?

a casa bene

tutto bene?

tutto a posto

Cristian quanti anni ha adesso?

tre anniii e mezzo

Cristian *premor* scusa la domanda perché tantoo Cristian si scrive con l'acca o senza?

senza acca normale

invece Chanel

Chanel con l'acca per forza

e come l'hanno presa *premor* no sai com'è no e come l'hanno presa una con l'acca e unooo *premor* poteva anche essere Scianel esse ci i ma come mi guardate Scianel

a Roma? a Roma?

vedi a Roma scrivono Scianel

come l'hanno presa *premor* il fatto che uno ha l'acca e l'altro no? che di questa disparità

non l'hanno capito sono piccoli ancora

ma tu ti sei preparato un discorso per spiegare la scelta mamma papà

non penso di *premor* di fare un discorso su queste cose elementari cioè *premor* ci sono cose più importanti

si ma ho capito ma uno magari mangi la pizza viene lì e ti dice ma scusa perchè m'hai scritto Cristian senza acca? e a lei con l'acca?

ma non me lo chiederà

tu dici vabbè se lo chiede me lo fai sapere ho letto *premor* ho letto che il metodo di scelta dei nomi è di tua suocera *premor* cioè la mamma di Ilary che dice che di suo era abituata a prendere le parole straniere cambiare unaa una lettera una vocale una consonante ti risulta lo ha fatto con *premor* con le proprie figlie quello sì però non l'ha fatto con noi *neraz*.

è difficile il metodo per altro *premor* cioè Ilary da dov'è partita?

non lo so

non lo sai anch'io mica lo so *premor* no perché son parole tipo k c k corner *premor* non è che che lettera cambi per chiamare un figlio come fai Cornèr comee?

al contrario

corner al contrario? non se se tua suocera vabbè senti da quando ci sono i figli basta playstation fine finito

sì ma già prima eraaa *premor* ogni tanto giocavamo *premor* no adesso no *premor* ci si dedica solo ai figli e basta

a proposito non per farmi gli affari tuoi ma è in arrivo un terzo figlio o no?

tra poco sì

ah quindi è sicuro cioè si fa un terzo?

non è una cosa imminente

però l'idea è quella?

si si

l'idea è quella i nomi scusi quelli li sceglie la suocera non lei *premor* eeh perché io mi ricordo Ilary che aveva detto *premor* tre tu che dicevi cinque *premor* e quindi

cioè quattro una via in mezzo è perfetto

però io non è che voglio farti la buccia all'orecchio però ho fatto unaaa *premor* un conto qua cioè *premor* due vabbè due tre ancora *premor* però dal quarto in poi statisticamente uno ti divente laziale *premor* cioè stando a Roma non c'è dubbio o si fidanza con uno laziale se è femmina oppure ti diventaaa *premor* perchè

a casa mia non succederà mai

è statistica però

statistica a casa tua forse ma a casa mia no *premor* anche perché quando hai la suocera no *premor* basta e avanza

si si ho capito però insomma *premor* tu pensaci no lo dico anche per aiutarti

no non c'è bisogno pensarci *premor* già tutto scritto

si ma poi lui fa così ma tu eri schiatto *premor* quando eri ragazzino che ti volevano sia la Roma che la Lazio cioè poteva anche essere

potrebbe

no e invece poteva però *premor* so che tuo fratello

non è mai stato

non è mai stato però si no però tuo fratello ha convinto tua mamma mi ricordo ho letto

sapeva mia madre che *premor* se avesse scelto l'altra parte della spondaaa non sarebbe tornato più a casa penso

ho capito quindi è stata una cosa indeterminata va bene sentii Ilary bene tutto a posto?

Ilary bene sta a casa con i bambini

bene son contento sai che ho un sacco di sensi di colpa con Ilary perché quandooo stava con noi qui a lavorare io non è che la facessi parlare molto e un pò mi dispiace

ha parlato con me a casa

no meno male *premor* volevo sapere appunto se con te parlava abbastanza se *premor* eh?

parla *neraz*.

parla eh? le diete ha finito la fissa delle diete?

no si uff pure me m'ha messo a dieta

di nuovo! ancora!

è rimasta sempre uguale

cioè tredici rigatoni

invecchia maaa *premor* il bello è sempre quello

tredici rigatoni

sedici forse perché siamo in più siamo in quattro adesso

quattro rigatoni

io mangio un pò e il resto quello che è dei bambini più la cosa mia

togli il cibo di bocca ai tuoi figli ma è orribile!

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Ana Fonda izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom "Pragmatična analiza diskurzivnih označevalcev v spontanem govoru v slovenščini in italijanščini" napisala sama in le z navedenimi pripomočki ter da so vsa mesta v besedilu, ki druga dela navajajo dobesedno ali jih smiselno povzemajo, jasno označena kot prevzeta mesta z navedbo vira.

